

“บุคคลผู้ควรค่าแก่การยกย่องที่สุดยุคใหม่”: การสร้างภาพแทนฮีโร่ ในสังคมจีนยุควิกฤตโควิด-19

สุรสิทธิ์ อมรวนิชศักดิ์^{1*} และ วุฒิพงษ์ ประพันธ์มิตร²

¹ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประเทศไทย

² คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประเทศไทย

“Most admirable people in the new era”: Representing Heroes of Chinese Society during the Covid-19 Crisis

Surasit Amornwanitsak^{1} and Wuttipong Prapantamit²*

¹ Faculty of Liberal Arts, Thammasat University, Thailand

² Faculty of Humanities, Kasetsart University, Thailand

Article Info

Academic Article

Article History:

Received 8 August 2021

Revised 26 January 2022

Accepted 11 February 2022

คำสำคัญ

ฮีโร่

ภาพแทน

สังคมจีน

โควิด-19

บทคัดย่อ

“ฮีโร่” มิใช่เพียงผู้พิทักษ์ที่มากด้วยพลังกำลังมหาศาล หรือเป็นวีรชนผู้สละชีวิตเพื่อปกป้องบ้านเมืองในยามสงครามตามที่มีการผลิตซ้ำเท่านั้น หากแต่ “ฮีโร่” ยังสามารถเป็นบุคคลธรรมดาที่อุทิศตน เสียสละเพื่อส่วนรวมได้เช่นกัน บทความนี้มุ่งวิเคราะห์และนำเสนอการสร้างภาพแทนของ “ฮีโร่” หรือวีรชนในสังคมจีนท่ามกลางวิกฤตการระบาดของไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (โควิด-19) ผ่านการศึกษาข้อมูลจากบทสนทนาของประชาชนบนโซเชียลมีเดีย การศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคม รวมถึงการผลิตซ้ำของสื่อที่เกิดขึ้นในช่วงการระบาด ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การขยายขอบเขตนิยามของ “ฮีโร่” มีจุดเริ่มต้นจากสโลแกนของรัฐบาลจีนที่ว่า “บุคคลผู้ควรค่าแก่การยกย่องที่สุดยุคใหม่” ซึ่งสื่อความถึงกลุ่มบุคลากรทางการแพทย์ จิตอาสา ผู้อุทิศตนเพื่อดูแลผู้ป่วยและช่วยเหลือผู้อื่นในยามวิกฤตทุกข์ยาก ขณะเดียวกัน “ฮีโร่” ยังหมายรวมถึงประชาชนทุกคนที่ให้ความร่วมมือ ปฏิบัติตนตามแนวปฏิบัติของทางภาครัฐ พร้อมทั้งช่วยเหลือผู้อื่นในยามที่สังคมกำลังประสบวิกฤต ปัจจุบันจึงกล่าวได้กลายเป็นหนึ่งในความสำเร็จที่ทำให้ประเทศจีนสามารถฝ่าวิกฤตและควบคุมการระบาดของโควิด-19 ได้ในเวลาอันสั้น

* Corresponding author

E-mail address:

noom2517@yahoo.com

Keywords:

Hero,
Representing,
Chinese Society,
Covid-19

Abstract

A “hero” is not just a guardian with physical strength or people who sacrifice themselves in war to protect their homeland. A hero could be a typical person whose life is dedicated to serving others. The objective of this article is to analyze and present how a hero is represented in Chinese society during the pandemic of the coronavirus disease 2019 (COVID-19) by analyzing President Xi Jinping’s speech as well as social phenomena, including media reproduction during the pandemic. The results indicate that the changed representation of a hero started with a political slogan from the Chinese government, “the most admirable people in the new era.” The quotation addressed medical teams and volunteers who devoted themselves to taking care of patients and upholding others during the outbreak. At the same time, the term hero also included people who complied with the government’s directions and helped those in need during a difficult time. This element became a part of China’s achievement over the pandemic as they could manage to control the situation effectively and promptly.

1. บทนำ

“战胜这次疫情，给我们力量和信心的是中国人民。人民才是真正的英雄。只要紧紧依靠人民，我们就一定能够战胜一切艰难险阻，实现中华民族伟大复兴。” (Yangshi Xinwen, 2020)

《习近平：人民才是真正的英雄》
(2020 年 3 月 24 日)

“การเอาชนะการระบาดครั้งนี้ บุคคลที่สร้างพลังและความเชื่อมั่นให้แก่พวกเรา คือ ประชาชนจีนทั้งผอง ประชาชนจึงเป็นผู้เรียกได้ว่าวีรชน (ฮีโร่)¹ อย่างแท้จริง ลำพังการพึ่งพาประชาชนอย่างแนบแน่น พวกเราก็จะสามารถเอาชนะอุปสรรคขวากหนามได้ทั้งปวง และสามารถบรรลุการฟื้นฟูอันยิ่งใหญ่ของประชาชาติจีน”² (Yangshi Xinwen, 2020)

(สีจิ้นผิง: ประชาชนจึงเป็นผู้เรียกได้ว่าวีรชนอย่างแท้จริง)
(24 มีนาคม ปี 2020)

ท่ามกลางกระแสวิกฤตการระบาดของไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (Covid-19)³ มหันตภัยไวรัสปอดอักเสบมรณะที่เข้ามาคุกคามมวลมนุษยชาติ ส่งผลกระทบอย่างร้ายแรงในทุกมิติ ทั้งคุณภาพชีวิตของประชาคมโลก เศรษฐกิจและสังคม ขณะเดียวกันวิกฤตนี้ได้เข้ามาเป็นบททดสอบฉากหนึ่งที่จะสะท้อนประสิทธิภาพการบริหารจัดการของผู้นำประเทศและภาครัฐแต่ละประเทศ เพื่อที่จะรักษาชีวิตของมวลประชาชาติให้คงอยู่

ชาวโลกเชื่อว่าต้นธารของมหันตภัยไวรัสนี้มาจากเมืองอู่ฮั่น (武汉 Wuhan) มณฑลหูเป่ย์ (湖北 Hubei) สาธารณรัฐประชาชนจีน⁴ กลายเป็นการเรียกติดปากว่า “ไวรัสอู่ฮั่น” (Wuhan virus) ในระยะของการแพร่ระบาดช่วงแรก ทั้งยังมีการถกเถียงกันไปต่างๆ นานา อาทิ หนังสือกระหึ่มข้อความของริวโฮ โอคาว่า (Ryuho Okawa) เขียนเหน็บแนมว่า ไวรัสนี้อาจหลุดออกมาจากห้องปฏิบัติการที่อู่ฮั่นหรือไม่ รัฐบาลจีนเป็นผู้จูงใจให้เกิดเรื่องนี้ขึ้นหรือไม่ (Ryuho Okawa, 2020, pp. 134-135)

ประเด็นการเรียกชื่อนี้ดูเหมือนว่ารัฐบาลจีนจะไม่ได้เห็นด้วย ทั้งยังประณามประเทศอื่นๆ ที่เลือกใช้คำแทนดังกล่าว ดังปรากฏข่าวเมื่อวันที่ 5 มีนาคม ปี 2020 นายเก้งส่วง (耿爽 Geng

¹ “ฮีโร่” ในบทความนี้หมายถึงขอบเขตของคำว่า “วีรบุรุษ” และ “วีรชน” ด้วย

² ข้อความดังกล่าวแปลโดยผู้เขียน

³ หลังจากนั้นผู้เขียนใช้คำว่า “โควิด-19” (Covid-19) เพื่อความกระชับในการเขียน

⁴ เหตุที่ถูกเชื่อเช่นนั้นเป็นเพราะไวรัสดังกล่าวได้รับการนิยามชื่อครั้งแรก เมื่อวันที่ 31 ธันวาคม ปี 2019 จากการค้นพบเชื้อที่เมืองอู่ฮั่น มณฑลหูเป่ย์ สาธารณรัฐประชาชนจีน และมีการแพร่ระบาดหนักทั่วทั้งประเทศจีนในเดือนมกราคม ปี 2020 (World Health Organization (WHO))

Shuang) โฆษกกระทรวงการต่างประเทศจีน ออกแถลงการณ์ประณามคำพูดของนายไมค์ พอมเปโอ (Mike Pompeo) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ สหรัฐอเมริกา ต่อกรณี การเรียกชื่อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 ว่า “ไวรัสอู่ฮั่น” เนื่องจากก่อนหน้านี้องค์การอนามัยโลก (World Health Organization: WHO) ได้ประกาศชื่อเรียกของไวรัสชนิดนี้ว่า “โควิด-19” ไว้แล้ว โดยฝ่ายจีนมองว่าเป็นพฤติกรรมที่น่ารังเกียจ ทั้งยังเป็นการตีตราบาปให้กับประชาชนจีนอีกด้วย (News18, 2020)

ฝ่ายรัฐบาลจีนเองแม้จะถูกกล่าวหาในลักษณะดังกล่าว ก็ไม่ได้นั่งนอนใจ และพยายาม แสดงความรับผิดชอบต่อการแพร่ระบาดอย่างเต็มกำลัง ทั้งในด้านการแพทย์และสาธารณสุข มีการเร่งวางระบบการบริหารจัดการเรื่องการควบคุมการระบาดของไวรัส รวมถึงการบริการประชาชน เพื่อให้เข้าถึงระบบสาธารณสุขทุกคน เช่น การสร้างโรงพยาบาลพิเศษชั่วคราวหัวเสินซาน (火神山医院 Huoshenshan Hospital) การระดมบุคลากรทางการแพทย์ การผลิตและการทดสอบ วัคซีนเพื่อช่วยเหลือประชากรได้ทันทั่วทั้งที่ รวมถึงการแสดงความห่วงใยต่อนานาประเทศผ่าน การช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ทั้งการจัดหาวัคซีน อุปกรณ์เวชภัณฑ์และบุคลากรทางการแพทย์ เป็นต้น

นอกจากการอำนวยความสะดวก การสนับสนุนเครื่องมือ อุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการตรวจหาเชื้อและยารักษาผู้ติดเชื้อ สิ่งสำคัญหนึ่งที่สำคัญต่อการเอาชนะภารกิจดังกล่าวคือพลังแห่งมวลชนในชาติที่ได้จากความร่วมมือจากทุกภาคส่วน รวมถึงการปฏิบัติตามนโยบายหรือแนวทางของรัฐ อนึ่ง พลังแห่งมวลชนยังได้เข้ามาเป็นตัวแปรสำคัญต่อกลไกการดำเนินการควบคุมของรัฐ และเงื่อนไขนี้เองนำมาซึ่งปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงความหมายของ “ฮีโร่” ในสังคมจีน ภายใต้วิกฤตของโรคระบาดผ่านสโลแกนของรัฐที่เผยแพร่ในทุกพื้นที่สื่อสังคม

“บุคคลผู้ควรค่าแก่การยกย่องที่สุดยุคใหม่”⁵ (“新时代最可爱的人” “Most admirable people in the new era”) สโลแกนของรัฐบาลจีนในช่วงโควิด-19 ที่ได้รับการปลุกกระแสจากการกล่าวพูดคุยของประธานาธิบดีสีจิ้นผิงต่อบุคลากรทางการแพทย์ที่ปฏิบัติหน้าที่ ณ เมืองอู่ฮั่น มณฑลหูเป่ย์ วันที่ 10 มีนาคม ปี 2020 มีใจความสำคัญกล่าวถึงความยากลำบากในการปฏิบัติหน้าที่บนเส้นทางวิชาชีพแพทย์ ภาวะเครียดกดดันที่ประดังเข้ามาทั้งทางร่างกายและจิตใจ รวมถึงรอยห่อเลือดที่ประทับอยู่บนใบหน้าและมือของเหล่าบุคลากรทางการแพทย์ อันเป็นสิ่งที่ชาวต่างชาติยัง สีจิ้นผิงยังได้กล่าวยกย่องให้บุคลากรทางการแพทย์เป็นบุคคลผู้ควรค่าแก่การยกย่องที่สุดยุคใหม่ (Renmin Ribao, 2020a, p. 1)

⁵ จากข้อความ “新时代最可爱的人” ผู้เขียนเลือกแปลคำว่า 可爱的人 เป็น บุคคลผู้ควรค่าแก่การยกย่อง ตามสำนวนการแปลภาษาอังกฤษของเว็บไซต์ข่าว China Daily ที่เลือกใช้คำว่า *admirable people* (China Daily, n.d.)

ถ้อยคำของสี่จิ้นผิงได้ปลี่ยนนิยามความหมายของฮีโร่ในแบบเดิม พร้อมหยิบยื่นภาพแทนของ “ฮีโร่” กระแสใหม่ด้วยการยกย่องผู้ที่อุทิศตนเข้ามาเป็นบุคคลต้นหน้าในวิกฤตครั้งนี้ โดยใช้กล่าวถึงบุคลากรทางการแพทย์ในระยะแรก รวมถึงการผลิตซ้ำทางสังคมของสโลแกน อันส่งผลให้เกิดการตีความของฮีโร่ในนิยามที่ลุ่มลึกมากยิ่งขึ้น

ความสำคัญดังกล่าว จึงนำมาซึ่งประเด็นศึกษาที่มุ่งวิเคราะห์ และนำเสนอการสร้างภาพแทนของ “ฮีโร่” หรือวีรชนในสังคมจีนท่ามกลางวิกฤตการระบาดของไวรัสโควิด-19 ผ่านกระแสสโลแกนของรัฐ “บุคคลผู้ควรค่าแก่การยกย่องที่สุดยุคใหม่” ทั้งนี้ ผลการศึกษาจะเผยให้เห็นถึงอำนาจ (พลัง) แห่งภาษาจากถ้อยคำของประธานาธิบดีสี่จิ้นผิง รวมถึงการผลิตซ้ำทางสังคมของสื่อมวลชนที่ส่งผลให้เกิดการตีความของคำว่า “ฮีโร่” อันหนึ่ง บทความนี้จะเน้นนำเสนอข้อมูลจากปรากฏการณ์ทางสังคม รวมถึงกลวิธีการผลิตซ้ำของสื่อที่ยกย่องจิตวิญญาณของมวลชนเป็นหลัก เพื่อนำเสนอผลการศึกษาในรูปแบบใหม่ที่นอกเหนือจากประเด็นทางการแพทย์ การรักษาผู้ป่วยหรือการบริหารจัดการทางสาธารณสุข

2. การสร้างการรับรู้ต่อภาพแทนของ “ฮีโร่” ในกระแสสังคมวัฒนธรรมจีน

ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ระบบการเมือง และสังคมของแต่ละชาติ มักจารึกเรื่องราวของวีรชนผู้กล้า ผู้เสียสละเพื่อการใดการหนึ่งของสังคม ชุมชน หรือมาตุภูมิ โดยมีผลิตซ้ำเรื่องราวของบุคคลกลุ่มนี้ในฐานะที่เป็น “ฮีโร่” เป็นหลัก อย่างไรก็ตามกระบวนการเคลื่อนที่ของกรอบนิยามมักจะเป็นไปตามวิถีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เข้ามาเป็นปัจจัยควบคุมการผลิตซ้ำในกับสังคม

วีรบุรุษ หรือฮีโร่ (hero) ตามพจนานุกรมออกซฟอร์ด (Oxford Dictionaries) นิยามถึงบุคคล (โดยเฉพาะบุรุษเพศ) ที่มีพฤติกรรมในการปฏิบัติดีและกล้าหาญ (2015, p. 708) ความหมายดังกล่าวคล้ายคลึงกับพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 โดยระบุว่าชายที่ได้รับการยกย่องว่ามีความกล้าหาญ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, น.1127) เช่นเดียวกับพจนานุกรมภาษาจีนสมัยใหม่ (ฉบับที่ 7) (《现代汉语词典 (第七版)》Modern Chinese Dictionary (7th Edition)) ให้กรอบนิยามผ่านคำว่า “อิงสยง” (英雄) หมายถึง บุคคลที่มีฝีมือเก่งกล้าอาจหาญมากกว่าปู้เถียน (Zhongguo Shehui Kexueyuan Yuyan Yanjiusuo Cidian Bianjishi, 2020, p. 1570)

จากกรอบนิยามข้างต้นจะเห็นได้ว่า จุดร่วมสำคัญของนิยามคำว่า “ฮีโร่” คือ บุคคลที่มีฝีมือเก่งกล้า มีความกล้าหาญ ซึ่งเป็นไปตามการผลิตซ้ำภาพแทนของฮีโร่ในอดีตที่สังคมสามารถรับรู้ได้จากการเป็นวีรบุรุษ ทั้งจากเรื่องเล่า ตำนาน หรือนิทานพื้นบ้าน ประกอบสร้างขึ้นเป็นภาพแทนของฮีโร่ สะท้อนผ่านลักษณะของบุคคลที่ต้องมีพฤติกรรมที่ตอบสนองต่อความต้องการ

ของสังคม เพื่อปกป้องประชาชนจากอันตรายและรักษาความเรียบร้อยของประชาชน (บัญญัติ พูลทรัพย์, สมสุข หินวิมาน, และ โสภทร นาสวัสดิ์, 2560, น. 187) อาทิ คติของยอดมนุษย์ในการต้อนที่มาเพื่อกอบกู้โลกใบนี้ให้รอดพ้นจากภัยอันตราย ขจัดปีศาจที่เข้ามาก่อความทุกข์ชาติ

ภาพของฮีโร่ในสังคมจีน ปรากฏขึ้นนับตั้งแต่ตำนานการสร้างโลก บันทึกไว้ในเอกสารโบราณ อาทิ คัมภีร์ขุนเขาและท้องทะเล หรือซานไห่จิง (《山海经》The Classic of Mountains and Seas) ปรากฏเรื่องราวของวีรบุรุษผู้สร้างและกอบกู้โลกไว้มากมาย ทั้งเรื่องราวของผานกู่ (盘古 Pangu) ผู้เบิกฟ้าและปฐพี สรรค์สร้างโลกให้แก่มวลมนุษยชาติ และเป็นผู้สร้างสรรพสิ่งทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นหลังจากการจากไปของผานกู่ ทั้งลมหายใจของเขาได้กลายเป็นสายลมและก้อนเมฆ เสียงของเขากลายเป็นเสียงฟ้าร้อง ตาทั้งสองข้างเป็นพระอาทิตย์และพระจันทร์ ลำตัวคือภูเขา และเลือดกลายเป็นสายน้ำลำธาร (Yuan, 2014, p. 39) นอกจากนี้ ยังปรากฏเรื่องราวของโฮ่วอี้ (后羿 Houyi) วีรบุรุษผู้บรรเทาความแห้งแล้งของผืนปฐพีที่เกิดขึ้นติดต่อกันยาวนานถึง 7 ปี โดยใช้ธนูยิงพระอาทิตย์ตกไปถึง 9 ดวง เหลือไว้เพียงดวงเดียว ได้ช่วยบรรเทาความแห้งแล้งของพื้นที่ไปได้ ประชาชนอยู่อย่างมีความสุข (You, 2016, p. 25) และยังรวมถึงเรื่องราวตำนานเทพปกรณัมที่เกี่ยวกับวีรสตรี อาทิ เรื่องราวของหนี่ว่ว (女娲 Nü-wa) ผู้สร้างมนุษย์จากดินเหนียว ทั้งยังเป็นผู้ฟื้นฟูและซ่อมแซมจักรวาลอีกด้วย (Mair, 2010, p. 63)

ต่อมาในยุคราชวงศ์จิ้น ภาพแทนของวีรบุรุษหรือฮีโร่ปรากฏผ่านภาพของวีรชนนักรบสงคราม อาทิ เรื่องราวของงักซุย หรือยว่เฟย (岳飞 Yue Fei ค.ศ. 1103-1142) แม่ทัพผู้ยิ่งใหญ่ในสมัยซ่งใต้ (ค.ศ.1127-1279) ผู้ใช้กลศึก “เชื่อมเหอซวู่” (连接河朔 link Heshuo)⁶ ในการเชื่อมกำลังกองทัพทางภาคเหนือ เพื่อบีบพื้นที่ของศัตรูให้เหลือบริเวณจำกัด จากนั้นก็บุกเข้าโจมตี กระทั่งสามารถเอาชนะข้าศึกได้หลายครา (Ning, 2018, p. 182) นอกจากนี้ ยังรวมถึงเรื่องราวของซันที่เจิ้งเหอ (郑和 Zheng He ค.ศ. 1371-1433) หนึ่งในวีรบุรุษสมัยราชวงศ์หมิงผู้ได้รับฉายาว่า “วีรบุรุษแห่งการเดินทางเรือ” (航海英雄 sailing hero) จากการที่จักรพรรดิหย่งเล่อ (永乐 Yong Le ค.ศ. 1403-1424) และจักรพรรดิเซวียนเต๋อ (宣德 Xuan De ค.ศ. 1426-1435) ได้มีพระราชโองการให้เจิ้งเหอและคณะนำกองเรือขนาดใหญ่ออกไปท่องทะเลจีนใต้และมหาสมุทรอินเดียรวมกัน 7 ครั้ง และได้ติดต่อสัมพันธ์กับอาณาจักรต่าง ๆ ถึง 36 แห่ง อันเป็นการขยายเกียรติภูมิและความยิ่งใหญ่ของจีนให้เป็นประจักษ์ในวงกว้าง (สิทธิพล เครือรัฐจิตกาล, 2553 น. 1) ต่อมาเจิ้งเหอได้กลายเป็นสัญลักษณ์ที่สะท้อนบริบททางสังคมของชาวจีนโพ้นทะเลในไทย อินโดนีเซีย มาเลเซีย โดยยกย่อง ศรัทธา เชิดชู บูชาเจิ้งเหอในฐานะวีรชนผู้กล้าและเทพเจ้าองค์หนึ่ง (สุรสิทธิ์ อมรวิชย์ศักดิ์, 2563, น. 47)

⁶ เหอซวู่ (河朔 Heshuo) คือพื้นที่เหนือฝั่งแม่น้ำฮวงโห แถบมณฑลซานซี เหอเป่ย์ และซานตง ในปัจจุบัน

จากข้อมูลทีกล่าวนำข้างต้นจะเห็นได้ว่า การสร้างความหมายของวีรชน วีรบุรุษหรือฮีโร่ ที่ผู้เขียนได้หยิบยกขึ้นมานั้น เป็นไปตามขนบการให้ความหมายของพจนานุกรมทั้งสามส่วน กล่าวโดยสรุป ฮีโร่ คือ ตัวบุคคล (บุรุษเพศเป็นส่วนใหญ่ สตรีเพศเป็นส่วนน้อย) ที่เป็นผู้นำ มีผลกำลังในการเปลี่ยนแปลง การต่อสู้ หรือการพิทักษ์ปกป้องประเทศชาติจากความชั่วร้าย และศัตรูที่เข้ามาปะทะกับพื้นที่แวดล้อมของตน

เมื่อเข้าสู่สมัยสาธารณรัฐประชาชนจีน (中华人民共和国 People's Republic of China ค.ศ. 1949-ปัจจุบัน)⁷ ประเทศจีนระเบียบใหม่ภายใต้ความคิดชี้นำแบบสังคมนิยม อัตลักษณ์จีน (中国特色社会主义 socialism with Chinese characteristics)⁸ ซึ่งเป็นเครื่องชี้นำระบบกฎหมายจีน ที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของแนวคิดสังคมนิยมอัตลักษณ์จีน โดยพรรคคอมมิวนิสต์จีนถือเป็นพรรคการเมืองที่เป็นผู้นำของชาวจีนทุกชาติพันธุ์ในการดำเนินภารกิจสร้างสรรค์สังคมภายใต้รูปแบบสังคมนิยม (อาร์ม ตั้งนิรันดร, 2557, น. 55, 64-65) และประชาชนทุกคนก็เป็นเจ้าของประเทศ (อุดม รัฐอมฤต และ นิยม รัฐอมฤต, 2558, น. 166)

รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน อันเป็นบทบัญญัติสำคัญที่แสดงให้เห็นว่า สิทธิ บทบาท และความเท่าเทียมของพลเมืองในชาติเป็นสิ่งที่รัฐให้ความสำคัญ ประเด็นนี้เอง อาจเป็นที่มาของการเพิ่มกรอบนิยามความหมายของคำว่า “อิงสยง” (英雄) หรือฮีโร่ในพจนานุกรมภาษาจีน สมัยใหม่ ที่บรรจุความหมายเพิ่มเติมอีกนิยามหนึ่งในขณะที่สำนวนภาษาอื่นๆ ไม่ได้ให้ไว้ กล่าวคือ ฮีโร่ในนิยามของประเทศจีน นอกจากหมายถึงบุคคลที่มีฝีมือเก่งกล้า อาจหาญมากกว่าผู้อื่นแล้ว ยังหมายรวมถึงบุคคลที่ไม่เกรงกลัวต่ออุปสรรค ความยากลำบากโดยไม่คำนึงถึงชีวิตตนเอง และพิทักษ์ประโยชน์สุขของมวลชนจนได้รับการยกย่องเชิดชูจากผู้อื่นอีกด้วย (Zhongguo Shehui Kexueyuan Yuyan Yanjiusuo Cidian Bianjishi, 2020, p. 1570) ประเด็นนี้เป็นหนึ่งในความน่าสนใจที่ขนบของวีรชนหรือฮีโร่ในแบบฉบับของจีนไม่ได้ถูกจำกัดเพียงการสื่อนัยของผู้กล้า หากแต่ยังครอบคลุมมิติของการรับใช้มวลชนเพื่อประโยชน์สูงสุดของส่วนรวมไว้ด้วย

คุณสมบัติความเป็นฮีโร่ในประเทศจีนยุคใหม่ ถูกทำให้ชัดเจนและเข้าถึงง่ายขึ้น เมื่อถูกเคลื่อนเข้าไปอยู่ในวิถีปวงชนทั่วไป ไม่จำกัดเพศและวัย ขอเพียงมีความประพฤติเป็นไปตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของรัฐหรือพรรคคอมมิวนิสต์ อาทิ การทำความดีหรืออุทิศตนเพื่อประโยชน์ของมาตุภูมิ เพื่อพรรคคอมมิวนิสต์และเพื่อมวลชนโดยไม่หวังผลตอบแทน

⁷ จากผู้เขียนใช้คำว่า “ประเทศจีน” เพื่อความกระชับของบทความ

⁸ อาร์มบทป รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน กล่าวถึงความคิดชี้นำแบบสังคมนิยมอัตลักษณ์จีน ไว้ว่า “...ภารกิจพื้นฐานของประเทศ คือ การดำเนินตามแนวทางลักษณะพิเศษของสังคมนิยม ผนึกกำลังกันพัฒนาประเทศจีนสู่ความทันสมัย ทุกชนชาติในจีนจะร่วมกันดำเนินการต่อไปภายใต้การนำของพรรคคอมมิวนิสต์จีน ภายใต้ลัทธิมาร์กซ์ ลัทธิเลนิน แนวความคิดเหมาเจ๋อตง ทฤษฎีของเติ้งเสี่ยวผิง และแนวคิดสามตัวแทน...” ผู้เขียนใช้สำนวนแปลของอุดม รัฐอมฤต และ นิยม รัฐอมฤต (2558, น. 167)

เรื่องราวของวีรชนหลายคนที่ได้รับการผลิตซ้ำบ่อยครั้งในสังคมจีนเป็นข้อมูลสนับสนุนที่สะท้อนสังคมจีนในช่วงต้นของประเทศจีนใหม่ (新中国 New China) ได้อย่างดี เช่น ชุดวรรณกรรมแดงคลาสสิก (《红色经典小说》 Red Classic Novel) ซึ่งเป็นวรรณกรรมสำหรับเยาวชนที่นำเสนอเรื่องราวการต่อสู้ การอุทิศตน และการปฏิบัติของวีรบุรุษวีรสตรีเพื่อชนชั้นกรรมมาชีพและมวลชนในฐานะวรรณกรรมเยาวชนแดงคลาสสิก อาทิ *เรื่องราวของเหลยเฟิง* (《雷锋故事》 *The Story of Lei Feng*) กล่าวถึงเส้นทางชีวิตของชายผู้ทำประโยชน์รอบคอบตั้งแต่วัยเยาว์ หากแต่ได้รับการช่วยเหลือและอุปถัมภ์จากพรรคคอมมิวนิสต์ จึงได้อุทิศตนเพื่อการสาธารณะของชาติและดำรงหน้าที่เป็นทหารปลดแอกก่อนเสียชีวิตระหว่างปฏิบัติหน้าที่ (Yang, 2013) *เรื่องราวของวีรบุรุษน้อยอีวี่ไหล* (《小英雄雨来》 *The little hero Yu Lai*) เด็กชายผู้มีความฉลาดไหวพริบและมีความกล้าในการออกไปสู้รบกับทหารญี่ปุ่นเมื่อครั้งสงครามกองทัพต่อต้านญี่ปุ่น (Guan, 2016) เป็นต้น

จากการณืตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่า ภาพแทนซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถสื่อความถึงนัยของสิ่งต่าง ๆ ผ่านมิติทางภาษา ทั้งเป็นตัวกำหนด ควบคุมกลไกทางพฤติกรรมและวิถีปฏิบัติต่าง ๆ ของชีวิตมนุษย์ในสังคม (Hall, Stuart, 1997, p. 4) สะท้อนผ่านเรื่องราวของฮีโร่ในสังคมของประเทศจีนผ่านการนำเสนอภายใต้ตัวบุคคลธรรมดา มิได้มียศถาบรรดาศักดิ์ หรือมีชื่อเสียงใดๆ เป็นเพียงบุคคลที่เต็มใจอุทิศตนเพื่อประเทศ ต่อบริการลูกหลานกับศัตรู การผลิตซ้ำแนวคิดในลักษณะดังกล่าวเป็นหนึ่งในกลวิธีการสร้างประวัติศาสตร์ของฮีโร่ฉบับชาวบ้านที่สามารถสร้างการรับรู้ เข้าถึงและปฏิบัติตามได้ กล่าวคือ เมื่อมีการรับรู้เรื่องราวของฮีโร่คนหนึ่งแล้ว บุคคลอื่นๆ ก็สามารถปฏิบัติได้ในแบบฉบับของตน และมีโอกาสได้รับการยกย่องให้เป็นฮีโร่เช่นกัน

แม้ว่าการสร้างภาพแทนฮีโร่ฉบับชาวบ้าน แลดูเป็นสิ่งที่สามารถเข้าถึงได้ในระดับหนึ่ง ทั้งนี้ เรื่องราวของฮีโร่จะถูกเล่าผ่านประชาคมหลายแห่งในประเทศจีน แต่เมื่อวิเคราะห์ถึงขอบเขตและภูมิหลังอันเป็นปัจจัยขับเคลื่อนให้เกิดการยกย่องเชิดชู จะเห็นได้ว่าการนำเสนอเรื่องราวของฮีโร่ภายใต้บริบททางสังคมในช่วงก่อนหน้า (ก่อนถึงช่วงการปกครองของประธานาธิบดีสีจิ้นผิง) จะต้องเป็นผู้ที่ก่อประโยชน์สำคัญและยิ่งใหญ่เพื่อประเทศชาติ เช่น เหลยเฟิงผู้ที่สมัครเข้าเป็นทหารปลดแอก มีการบันทึกเรื่องราวการทำความดีของตนผ่านอนุทินซึ่งต่อมาถูกนำมาเป็นแบบอย่างของการทำความดี หรือเรื่องราวของอีวี่ไหลที่ต้องรวบรวมความกล้าในการรบกับทหารญี่ปุ่นเมื่อครั้งสงคราม

เมื่อเข้าสู่วิกฤตการณ์การระบาดของไวรัสโควิด-19 ในประเทศจีนภายใต้ การบริหารงานของประธานาธิบดีสีจิ้นผิง กระแสของฮีโร่ได้ถูกพัดพาให้กลับเข้ามาในสังคมจีนอีกครั้ง มีการเคลื่อนย้ายความหมายที่ทำให้สามารถเข้าถึงได้ง่ายที่สุด เห็นภาพเชิงประจักษ์มากที่สุด และยังเป็นหนึ่งในกลไกสำคัญที่ทำให้การบริหารงานของรัฐเกิดสภาพคล่องยิ่งขึ้น ความสำเร็จจากการบริหารจัดการควบคุมการระบาดเชื้อไวรัสโควิด-19 ของประเทศจีนครั้งนี้ นอกจากการวางแผน

ที่ดีทางการแพทย์ ทั้งการตั้งโรงพยาบาลสนาม การระดมบุคลากรทางการแพทย์และอาสาสมัครทางการแพทย์เพื่อตรวจหาเชื้อเชิงรุก รวมถึงการเร่งผลิตวัคซีนแล้ว ผู้เขียนเชื่อว่า การสร้างขวัญกำลังใจทางจิตวิญญาณของรัฐเป็นอีกหนึ่งประเด็นสำคัญที่ส่วนกลางพยายามผลักดันเผยแพร่ผ่านสื่อช่องทางต่าง ๆ เพื่อเป็นหนึ่งในพื้นที่สร้างความเชื่อมั่น และความร่วมมือจากประชาชนทุกคนในชาติ ซึ่ง “อีโร่” เองก็เป็นหนึ่งในคำสำคัญที่ก่อให้เกิดการรับรู้ของกรอบนิยามแบบใหม่อันมีที่มาจากสโลแกน “บุคคลผู้ควรค่าแก่การยกย่องที่สุดยุคใหม่” ของรัฐบาลจีน

3. “บุคคลผู้ควรค่าแก่การยกย่องที่สุดยุคใหม่”: ถ้อยคำสร้างภาพแทนของ “อีโร่” ในสังคมจีนยุคโควิด-19

สถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ทั่วโลก คือ ฉากเหตุการณ์สำคัญหนึ่งซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนของวิถีทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง รวมถึงการใช้ชีวิตของคนในสังคมที่ต้องปรับตัวเข้าหาการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ชีวิตแบบความปกติใหม่ (new normal) ได้เข้ามาเป็นบรรทัดฐานทางสังคมโลกที่ประชาชนทุกคนจะต้องให้ความระมัดระวังในการปฏิบัติตนเมื่อต้องออกไปในที่สาธารณะ การรักษาระยะห่างทางสังคม (social distancing) รวมถึงการบริหารจัดการพื้นที่ในชุมชนของตน

แม้ว่าวิถีความปกติใหม่นี้จะทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคมห่างเหินกันมากขึ้น หากแต่บริบทของประเทศจีนแล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคมจีนยุคโควิด-19 กลับเป็นระบบความสัมพันธ์ที่ประชาชนและหน่วยงานภาครัฐทุกฝ่ายต่างมีความสนิทแนบแน่น เกื้อกูลกันเป็นอย่างดี จนทำให้การบริหารจัดการควบคุมโรคระบาดเกิดสภาพคล่อง อันที่ภาครัฐเองก็ได้กลายเป็นกุญแจดอกสำคัญที่ทำให้เกิดพลวัตดังกล่าวขึ้น การประชาสัมพันธ์ข่าวสารที่ทั่วถึง การติดตามข้อมูลของผู้ติดเชื้อและเฟ้นหากลุ่มผู้เข้าข่ายติดเชื้อ รวมถึงการให้ขวัญและกำลังใจต่อบุคลากรทางการแพทย์ผู้ปฏิบัติหน้าที่ เหล่านี้คือปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมการดำเนินงานให้ราบรื่น ขณะเดียวกัน การเสริมสร้างจิตวิญญาณในประชาชนเพื่อให้ออกมาเป็นอาสาสมัครเป็นหน่วยสมทบช่วยเหลือหน่วยงานภาครัฐและบุคลากรทางการแพทย์ ไปจนถึงการให้ความร่วมมือต่อรัฐในการปฏิบัติตามคำสั่งอย่างเคร่งครัด

“บุคคลผู้ควรค่าแก่การยกย่องที่สุด” (最可爱的人) เดิมได้ถูกใช้และเรียกขานในกลุ่มกองทัพอสาประชาชนจีน (中国人民志愿军 Chinese people's Volunteer Army) เป็นกลุ่มแรกที่มีมาจากการเผยแพร่บทลำนำ เรื่อง “ใครคือบุคคลผู้ควรค่าแก่การยกย่องที่สุด” 《谁是最可爱的人》ของเวย์เวย์ (魏巍 Wei Wei) ผู้ประพันธ์ที่ได้รับแรงบันดาลใจหลังจากการเข้าร่วมรบในสงครามเกาหลี (朝鲜战争 Korean War ค.ศ. 1950-1953) ลำนำบทดังกล่าวเป็นที่ประทับใจต่อประธานเหมา (毛泽东 Mao Zedong ค.ศ. 1893-1976) จนมีการให้เผยแพร่บทประพันธ์ไปทั่วทั้งกองทัพ (Zheng, 2020, pp. 7-9) และมีการเรียกขานถ้อยคำ “บุคคลผู้ควรค่าแก่การยกย่องที่สุด” ในกลุ่ม

ทหารผ่านศึก สื่อทัศนะของประธานเหมาให้เห็นว่า บุคคลผู้ควรค่าแก่การยกย่องที่สุดในยุคสมัยนั้นคือเหล่าทหารในกองทัพ

ประธานาธิบดีสีจิ้นผิงได้เป็นผู้เลือกใช้คำดังกล่าวอีกครั้งโดยเพิ่มคำว่า “ยุคใหม่” ต่อท้าย โดยกล่าวต่อบุคลากรทางการแพทย์ที่ปฏิบัติหน้าที่ ณ เมืองอู่ฮั่น มณฑลหูเป่ย์ วันที่ 10 มีนาคม ปี 2020 (Renmin Ribao, 2020a, p. 1) การกล่าวถ้อยคำนี้ได้สร้างความหมายของบุคคลผู้ควรยกย่อง ซึ่งน่าจะสื่อความถึงความเป็นฮีโร่ด้วย โดยที่ไม่จำเป็นต้องสู้รบในวิกฤตสงครามเท่านั้น หากแต่การเสียสละ การอุทิศตน การบริการเพื่อส่วนรวม รวมถึงการให้ความร่วมมือต่อภาครัฐ ก็ถือว่าเป็นบุคคลผู้ควรยกย่องได้เช่นกัน

ภาพแทน (representation) หรือ (mimesis) เป็นการนำเสนอใหม่ สร้างสิ่งใหม่ให้อุบัติขึ้น ไม่ได้เอาสรรพสิ่งทั้งหลายที่มีอยู่ในความจริงมาเสนอให้ประจักษ์ เป็นเพียงการนำเสนอผ่านสื่อบางอย่างเพื่อสร้างการรับรู้ให้กับคนที่อาจไม่มีประสบการณ์หรือการรับรู้ในลักษณะนั้นโดยตรง (ธเนศ วงศ์ยานนาวา, 2538, น. 16-18) ภาพแทนจึงกลายเป็นเครื่องมือถ่ายทอดสัญญาณให้เกิดความเข้าใจต่อผู้รับสารทั้งที่มีหรือไม่มีประสบการณ์ร่วมให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

ภาพแทนฮีโร่จากสโลแกนข้างต้นที่ได้รับการปลูกอีกครั้งจากประธานาธิบดีสีจิ้นผิง สะท้อนกลวิธีทางการใช้ภาษาผ่านบทกล่าวสุนทรพจน์ในโอกาสสำคัญต่าง ๆ ตลอดช่วงการระบาดของโควิด-19 อันเป็นที่มาของการค้นหาความหมายที่ว่า แท้จริงแล้วฮีโร่ผู้ควรค่าแก่การยกย่องที่สุดในยุคใหม่นั้นเป็นอย่างไร และใครบ้างคือกลุ่มบุคคลที่ประธานาธิบดีสีจิ้นผิงหมายรวมถึงดังตัวอย่าง

ข้อความที่ 1

“你们都穿着防护服、戴着口罩，我看不到你们完整的面容，但你们是我心目中最可爱的人！” (Xinhua, 2020a)

《谁是总书记心目中“最可爱的人”？》

(2020 年 3 月 10 日)

ท่านทั้งหลายล้วนสวมชุดป้องกันเชื้อโรค สวมหน้ากากอนามัย แม้ข้าพเจ้าจะไม่ได้เห็นใบหน้าทั้งหมดของพวกท่าน แต่พวกท่านคือบุคคลผู้ควรค่าแก่การยกย่องที่สุดในใจของข้าพเจ้า (Xinhua, 2020a)

(ใครคือ “บุคคลผู้ควรค่าแก่การยกย่อง” ในใจของเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์ (สีจิ้นผิง))

(10 มีนาคม ปี 2020)

ข้อความที่ 2

“…武汉不愧为英雄的城市，武汉人民不愧为英雄的人民，全党全国各族人民都为你们而感动、而赞叹！党和人民感谢武汉人民！” (Qishiwang, 2020a)

《在湖北省考察新冠肺炎疫情防控工作时的讲话》

(2020 年 3 月 10 日)

“...อยู่อันควรที่จะได้ชื่อว่า เป็นเมืองแห่งวีรชน และชาวอันเองก็ควรที่จะได้ชื่อว่า มวลชนผู้เป็นวีรชน ทั้งพรรค และประชาชนทุกหมู่เหล่าทั่วประเทศ ต่างซาบซึ้งและแซ่ซ้องทุกท่าน พรรคและมวลชนขอขอบคุณชาวอันทุกท่าน” (Qiushiwang, 2020a)

(คำกล่าวเมื่อครั้งตรวจตราการดำเนินงานป้องกันไวรัสโควิด-19 ณ มณฑลหูเป่ย์)
(10 มีนาคม ปี 2020)

ข้อความที่ 3

“...面对疫情，广大医务人员以“国有战，召必回，战必胜！”的信念 挺身而出、冲锋在前。与病毒抗争、为生命接力，无数医护人员无私奉献，展现了无畏、坚韧的英雄本色。” (Renmin Ribao, 2020b, p. 1)

评论文章：《打响疫情防控的人民战争》

(2020 年 2 月 4 日)

“...เมื่อเผชิญหน้ากับการระบาด เหล่าบุคลากรทางการแพทย์ทั้งหลายได้ยึดเอาคติ “เมื่อชาติมีสงคราม ยามเรียกหาจงตอบรับ จักนำพาเรามีชัย” ในการเผชิญวิกฤตอย่างห้าวหาญ และเป็นแนวทางโดยไม่หวั่นแม้ชีพของตน การต่อสู้กับไวรัส เพื่อการดำรงอยู่ของมวลมนุษยชาติ เหล่าบุคลากรทางการแพทย์จำนวนมากมายจนนับไม่ถ้วนได้อุทิศตนก่อประโยชน์การ ทั้งยังสำแดง เนื้อแท้ของวีรชนที่ห้าวหาญและอดทน” (Renmin Ribao, 2020b, p. 1)

(บทความวิพากษ์ “เปิดฉากสงครามประชาชนต่อการป้องกันโควิด-19”)

(4 กุมภาพันธ์ ปี 2020)

ข้อความที่ 4

“长辈们说：“哪里有什么白衣天使，不过是一群孩子换了一身衣服。”世上没有从天而降的英雄，只有挺身而出的凡人。青年一代不怕苦、不畏难、不惧牺牲，用臂膀扛起如山的责任，展现出青春激昂的风采，展现出中华民族的希望！让我们一起为他们点赞！” (Qiushiwang, 2020b)

《在全国抗击新冠肺炎疫情表彰大会上的讲话》

(2020 年 9 月 8 日)

“เหล่าผู้อาวุโสมักกล่าวว่า “ที่ใดจะมีเทวดาสวมชุดขาวกันเล่า ทว่ามีเพียงเด็กกลุ่มหนึ่งที่สวมชุดเท่านั้น” บนโลกใบนี้ไม่มีวีรชนคนใดที่วิ่งหล่นมาจากฟากฟ้า จะมีก็เพียงปวงชนธรรมดาที่อาสาเสี่ยงชีวิตเท่านั้น เขวachsenเป็นช่วงวัยที่ไม่หวั่นแม้ความลำเค็ญ ความยากลำบาก หรือ แม้แต่ชีพของตน ทั้งใช้ป่าของตนแบกรับภาระหน้าที่อันหนักดังขุนเขา แสดงอัตลักษณ์อันน่าหลงใหลแห่งวัยแรกแย้ม แสดงให้เห็นถึงความหวังของเหล่าประชาชาติจีน ขอพวกเราจงมาแซ่ซ้องพวกเขา กันเถิด” (Qiushiwang, 2020b)

(สุนทรพจน์ในพิธีมอบเหรียญเกียรติยศและตำแหน่งกิตติมศักดิ์ระดับประเทศ ว่าด้วยการต่อสู้กับการระบาดของไวรัสโควิด-19)

(8 กันยายน ปี 2020)

จากข้อความที่ 1-4 สะท้อนให้เห็นกรอบมโนทัศน์ของคำว่าฮีโร่ที่มาจากถ้อยคำของประธานาธิบดีสีจิ้นผิง เมื่อวิเคราะห์ข้อความอย่างละเอียดจะเห็นได้ถึงการใช้กลวิธีทางภาษาที่หล่อหลอมให้เห็นกรอบของความเป็นฮีโร่ตามการตีความใหม่ของประธานาธิบดีสีจิ้นผิง โดยพบการใช้กลวิธีทางภาษาที่หลากหลาย ดังข้อความที่ 1 ประธานาธิบดีสีจิ้นผิงได้กล่าวสุนทรพจน์เมื่อครั้งตรวจตราการดำเนินงานป้องกันไวรัสโควิด-19 ณ มณฑลหูเป่ย์ เมื่อวันที่ 10 มีนาคม ปี 2020 ซึ่งถ้อยคำ “แม้กระผมจะไม่ได้เห็นใบหน้าทั้งหมดของพวกเขาท่าน แต่พวกท่านคือบุคคลผู้ควรค่าแก่การยกย่องที่สุดในใจของข้าพเจ้า” นับว่าเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญที่สื่อความถึงลักษณะของบุคคลผู้ควรค่าแก่การยกย่องภายใต้วิกฤตโควิด-19 หมายถึงกลุ่มบุคลากรทางการแพทย์ ก่อนที่กรอบนิยามนี้จะเคลื่อนเข้าสู่วงอาชีพอื่นๆ ต่อไป

ข้อความที่ 2 ปรากฏรูปแบบการใช้อุปมาอุปไมยในลักษณะเชิงภาพพจน์ (figurative metaphor) เชิงเทียบเคียงผ่านการใช้คำเชื่อม เป็น เพื่อสร้างความหมายเชิงจินตนาการ ให้ผู้ร่วมสื่อสารเข้าใจความหมายแบบให้เห็นจากภาษาที่ใช้เปรียบเทียบ (จันทิมา อังคพณิกิจ, 2561, น. 209) จากข้อความ “...อยู่กันคู่ควรที่จะได้ชื่อว่า เป็นเมืองแห่งวีรชน และชาวอยู่กันเองก็ควรคู่ที่จะได้ชื่อว่า มวลชนผู้เป็นวีรชน...” ซึ่งเป็นรูปแบบการใช้อุปมาอุปไมยผ่านการเปรียบเทียบเมืองอู่ฮั่นในฐานะเป็นเมืองแห่งวีรชน ซึ่งน่าจะเป็นเพราะอู่ฮั่นคือพื้นที่แรกที่เกิดการระบาดของไวรัสโควิด-19 จึงเกิดฉากเหตุการณ์ที่มีการระดมทีมบุคลากรทางการแพทย์ และหน่วยอาสาเข้าไปช่วยเหลือในการควบคุมการระบาด ขณะเดียวกัน ถ้อยคำนี้ยังได้สื่อถึงความคิดไปในทิศทางเดียวกันผ่านการเปรียบเทียบประชาชนชาวอู่ฮั่นมีคุณค่าเท่ากับกลุ่มวีรชนเช่นกัน

นอกจากนี้ ข้อความที่ 3 ประธานาธิบดีได้กล่าวให้กำลังใจบุคลากรทางการแพทย์ พบการใช้วิธีการใช้อุปมาอุปไมย (metaphor) ซึ่งเป็นกลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่อสารเพื่อให้เกิดจินตภาพบางอย่าง และเกิดพลังในการสื่อความหมายไปยังผู้อ่านในลักษณะที่พรรณนาให้ผู้อ่านมองเห็นภาพและเข้าใจในสิ่งที่ผู้เขียนต้องการกล่าวถึงด้วยการเปรียบเทียบ (จันทิมา อังคพณิกิจ, 2561, น. 209) ทั้งยังมีอิทธิพลต่อระบบความคิดหรือโครงสร้างระบบความคิดของคนในสังคม โดยมีวัฒนธรรมและค่านิยมทางสังคมเป็นกรอบที่ผลักดันให้เกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้น (ชัชวดี ศรีลัมพ์, 2561, น. 181)

ข้อความ “...เหล่าบุคลากรทางการแพทย์ทั้งหลายได้ยึดเอาคติ “เมื่อชาติมีสงคราม ยามเรียกหาจงตอบรับ จักนำพาเรามีชัย” ในการเผชิญวิกฤตอย่างห้าวหาญ และเป็นแนวหน้าโดยไม่หวั่นแม้ชีพของตน การต่อสู้กับไวรัส เพื่อการดำรงอยู่ของมวลมนุษยชาติ แสดงให้เห็นการใช้อุปมาอุปไมยเชิงโครงสร้าง (structural metaphor) ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบมโนทัศน์หนึ่งผ่านอีกมโนทัศน์หนึ่งในเชิงโครงสร้าง (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556, น. 104) จากการเปรียบเทียบวิกฤตการควบคุมการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ครั้งนี้ว่า เป็นสงครามในประเทศรูปแบบหนึ่ง ขณะเดียวกันยังมีการเลือกใช้คำกริยา ต่อสู้ ร่วมกับกรรมในประโยคอย่างไวรัส ข้อความดังกล่าว

ของสี่จิ้นผิงจึงเป็นการแสดงภาพให้เห็นว่า นี่เป็นฉากเหตุการณ์ต่อสู้อย่างเอาจริงเอาจังกับโรคระบาดครั้งนี้ และเป็นสื่อสัญลักษณ์สะท้อนถึงความทุ่มเทเพื่อส่วนรวมโดยไม่หวั่นแม้ชีวิตตนของบุคลากรทางการแพทย์

นอกจากนี้ ข้อความที่ 4 ประธานาธิบดีสี่จิ้นผิงกล่าวในพิธีมอบเหรียญเกียรติยศและตำแหน่งกิตติมศักดิ์ ระดับประเทศ ว่าด้วยการต่อสู้กับการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 เมื่อวันที่ 8 กันยายน ปี 2020 ปรากฏการใช้สหพท (intertextuality) ซึ่งเป็นการใช้ชุดความคิดของตัวบทที่สื่อให้รู้ว่ามีความคิดอื่นหรือมีตัวบทอื่นอยู่ก่อนหน้า จากนั้นผู้กล่าวได้นำตัวบทดังกล่าวมาสร้างความสัมพันธ์เชิงตอบสนอง ตอบโต้ หรือปฏิสัมพันธ์กับตัวบทนั้นด้วยท่าทีใดท่าทีหนึ่ง (จันทิมา อังคพณิชกิจ, 2561, น. 212-213) จากตัวบทจะเห็นได้ว่า ถ้อยคำของประธานาธิบดีสี่จิ้นผิงมีการอ้างอิงคำกล่าวหนึ่งของผู้อาวุโสที่มักกล่าวว่า “ที่ใดจะมีเทวดาสวมชุดขาวกันเล่า ทว่ามีเพียงเด็กกลุ่มหนึ่งที่สวมชุดเท่านั้น” และให้การปฏิสัมพันธ์สนับสนุนต่อคำกล่าวข้างต้นจากบทเสริมที่ว่า “บนโลกใบนี้ไม่มีวีรชนคนใดที่ร่วงหล่นมาจากฟากฟ้า จะมีก็เพียงปวงชนธรรมดาที่อาสาเสี่ยงชีวิตเท่านั้น” ซึ่งตอกย้ำแนวคิดของประธานาธิบดีสี่จิ้นผิงให้เห็นว่า สังคมหนึ่ง ๆ จำเป็นต้องอาศัยความเสียสละของกลุ่มเยาวชน คนรุ่นใหม่ รวมถึงประชาชนทุกคน จะไม่สามารถพึ่งพาโชคชะตาหรือรอความหวังจากคนใดคนหนึ่งได้

ขณะเดียวกัน ข้อความที่ 2 และ 4 ยังปรากฏจัดรวมประการหนึ่ง กล่าวคือ กลวิธีการใช้วัจนกรรม (speech acts) ในกลุ่มแสดงความรู้สึก (expression) ซึ่งเป็นวัจนกรรมที่แสดงถึงสภาพจิตใจหรืออารมณ์ความรู้สึกของผู้พูด (จันทิมา อังคพณิชกิจ, 2561, น. 205) ผ่านการยกย่องชมเชยผู้ปฏิบัติงานทุกภาคส่วน ดังข้อความที่ 2 ซึ่งกล่าวว่า “...ทั้งพรรคฯ และประชาชนทุกหมู่เหล่าทั่วประเทศ ต่างซาบซึ้งและแซ่ซ้องทุกท่อน พรรคและมวลชนขอขอบคุณชาวอุฮั่นทุกท่าน” และข้อความที่ 4 ความว่า “...ขอพวกเราจงมาแซ่ซ้องพวกเขา (เยาวชนผู้เสียสละ) กันเถิด”

นอกจากตัวอย่างทั้งสี่ข้างต้นแล้ว ผู้เขียนยังพบบทกวี “จิตน้อมคารวะ บุคคลผู้ควรค่าแก่การยกย่องที่สุดยุคใหม่” (《致敬，新时代最可爱的人》) ปรากฏผ่านกิจกรรมการอ่านบทสดุดี (朗诵) ในรายการโทรทัศน์พิเศษชุด “บุคคลผู้ควรค่าแก่การยกย่องที่สุดยุคใหม่” (新时代最可爱的人) ถ่ายทอดสดทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-1 เมื่อวันที่ 9 กันยายน ปี 2020 โดยนำเสนอกิจกรรมที่สื่อให้เห็นถึงพลังแห่งทุกภาคส่วนที่ร่วมกันฝ่าฟันวิกฤตโรคระบาดให้ผ่านไปได้ด้วยดีใจความสำคัญของบทกวีที่ได้รับการถ่ายทอดจากศิลปินอาวุโสของจีน เช่น หย่าคุน (雅坤 Ya Kun) เฉินตั้ว (陈铎 Chen Duo) จังข่ายลี่ (张凯丽 Zhang Kaili) เวินอู๋เจีวียน (温玉娟 Wen Yujuan) ซีเหมยเจีวียน (奚美娟 Xi Meijuan) หลิวจิ้น (刘劲 Liu Jin) เหวินจื่อหิง (任志宏 Ren Zhihong) เป็นต้น ซึ่งบทกวีนี้ได้พรรณนาเชิดชูความน่ายกย่องของบุคลากรทุกภาคส่วน ขณะเดียวกันเมื่อตีความทางภาษายังสร้างความชัดเจนของความเป็นฮีโร่ให้เห็นว่า คนกลุ่มใดบ้างคือบุคคลที่น่ายกย่องที่สุดในยุคใหม่ ความว่า

ข้อความที่ 5

“...他们的可爱，深藏在一双双防护服后的眼神里；
他们的可爱，书写在一封封告别亲人的家书中；
他们的可爱，焊接在一座座方舱医院的钢梁上；
他们的可爱，夯筑在一道道抢险堤坝的沙石下；
这些“新时代最可爱的人”啊。
他们的可爱，就可爱在面对生死的那份从容坚韧；
他们的可爱，就可爱在危急关头的那种侠骨柔肠；
他们的可爱，还可爱在空旷的大街，快递小哥一骑绝尘；
他们的可爱，还可爱在通畅的道路，货车司机风雨兼程...”⁹

“...ความน่ายกย่องของพวกเขา ซ่อนลึกอยู่ในแววตาแต่ละคู่ที่อยู่หลังเลนส์แว่นตา
ป้องกันเชื้อโรค

ความน่ายกย่องของพวกเขา เขียนอยู่ในจดหมายแต่ละฉบับที่บอกลาญาติพี่น้อง
ความน่ายกย่องของพวกเขา เชื่อมอยู่ที่เสาคานอลูมิเนียมเป็นห้องสี่เหลี่ยมแต่ละห้อง
ของโรงพยาบาล

ความน่ายกย่องของพวกเขา คือ การขนถ่ายนหินทรายแต่ละกระสอบที่ใช้กันแนว
น้ำท่วม¹⁰

เหล่านี้คือบุคคลผู้ควรค่าแก่การยกย่องที่สุดยุคใหม่อย่างแน่แท้

ความน่ายกย่องของพวกเขา น่ายกย่องตรงที่ต้องเผชิญกับความเป็นความตาย โดย
ไม่หวั่นเกรง

ความน่ายกย่องของพวกเขา น่ายกย่องตรงการผดุงคุณธรรม ความโอบอ้อมอารี ท่ามกลาง
สถานการณ์หัวเลี้ยวหัวต่อ

ความน่ายกย่องของพวกเขา ยังน่ายกย่องตรงที่หนุ่มขับเตลิเวอร์สี่ล้อส่งพัสดุอย่างปราดเปรียว
ท่ามกลางถนนอันแจ้งว้าง

ความน่ายกย่องของพวกเขา ยังน่ายกย่องตรงที่คนขับรถบรรทุกฝ่าลมฝ่าฝนบนถนน
ที่โล่งโปร่ง...”

⁹ จากบทกวีดังกล่าว ผู้เขียนใช้วิธีการถอดเสียงบทอ่านจากรายการโทรทัศน์พิเศษชุด “บุคคลผู้ควรค่า
แก่การยกย่องที่สุดยุคใหม่” ถ่ายทอดสดทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-1 เมื่อวันที่ 9 กันยายน ปี 2020 จาก CCTV
(2021a)

¹⁰ นอกจากเหตุการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ในปี 2020 แล้ว ในปีเดียวกัน ประเทศจีน
เกิดอุทกภัยครั้งใหญ่สร้างความเสียหายในหลายพื้นที่ อาทิ มณฑลอานฮุย มณฑลเจียงซี และมณฑลเจ้อเจียง
รัฐบาลจีนจึงระดมกองกำลัง ทั้งกลุ่มทหารปลดแอกและเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น เข้าช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ประชาชน
ผู้ประสบอุทกภัย รวมถึงการช่วยกันนำกระสอบทรายมาทำเป็นแนวกันน้ำให้ชาวบ้าน จึงเป็นที่มาของการกล่าวถึง
กลุ่มบุคคลผู้เสียสละขนถ่ายหินทรายกันแนวน้ำท่วมในบทกวี

จากการพินิจวิถีในแต่ละวรรคพบว่า กลุ่มบุคคลผู้ควรค่าแก่การยกย่องประกอบด้วย บุคลากรทางการแพทย์ ช่างประกอบอุปกรณ์ที่ใช้เป็นห้องหับหรือเครื่องมือในโรงพยาบาลสนาม อาสาสมัครที่ช่วยเหลือเมื่อเกิดภัยธรรมชาติ คนขับเตลิเวอร์และคนขับรถบรรทุกที่อำนวยความสะดวกในการขนส่งสินค้ารวมถึงอาหาร ในช่วงปิดเมืองและกักตัวของประชาชน เมื่อสำรวจภาพโดยรวมสามารถอนุมานได้ว่า กลุ่มบุคคลผู้ควรค่าแก่การยกย่องท่ามกลางสังคมจีนในยุคโควิด-19 คือ กลุ่มประชาชนทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการช่วยเหลือ เป็นฝ่ายสนับสนุนอำนวยความสะดวกในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าภารกิจนั้นจะยิ่งใหญ่หรือเล็กน้อยก็ตาม

ไม่เพียงแต่ประเด็นการออกจากบ้านเพื่อไปช่วยเหลือบุคคลอื่นเท่านั้น การปฏิบัติตามคำสั่งของรัฐอย่างเคร่งครัดด้วยการอาศัยอยู่แต่ในเคหสถานและออกจากบ้านเมื่อจำเป็นเพื่อหยุดการแพร่ระบาดของเชื้อ ยังเป็นอีกหนึ่งหน้าที่สำคัญที่รัฐพึงยกย่องว่า คือ ผู้สร้างคุณูปการต่อชาติเช่นกัน ซึ่งรายการโทรทัศน์ “สุนหว่าน-งานราตรีฉลองตรุษจีน” (春晚 Spring Festival Gala) เป็นหนึ่งในสื่อที่สร้างความเข้าใจต่อประเด็นดังกล่าวได้เป็นอย่างดี

รายการโทรทัศน์ “สุนหว่าน-งานราตรีฉลองตรุษจีน” ปี 2021 ออกอากาศหนึ่งวันก่อนวันตรุษจีน ซึ่งเป็นวันที่ชาวจีนหลายล้านครอบครัวมารวมตัวกันอย่างพร้อมหน้าพร้อมตา ทั้งยังเป็นส่วนสำคัญของการเฉลิมฉลองตรุษจีน โดยงานสุนหว่านในปี 2021 จัดขึ้นในวันที่ 11 กุมภาพันธ์ ปี 2021 ผ่านสถานีโทรทัศน์กลางแห่งประเทศจีน (中国中央电视台 China Central Television: CCTV) ประกอบด้วยการแสดงมากมาย เช่น การแสดงดนตรี เต็นรำ และการแสดงตลก เป็นต้น

ประเด็นที่น่าสนใจของรายการดังกล่าว ปรากฏชุดการแสดงละครสั้นตอนหนึ่งในชื่อตอน “ระเบียงบ้าน” 《阳台》 นำเสนอถึงเรื่องราวของประชาชนกลุ่มหนึ่งที่ต้ออาศัยอยู่แต่บ้านในช่วงสถานการณ์ปิดเมือง พร้อมมีบทสนทนาร่วมกับอาสาสมัครผู้ทำหน้าที่บริการขนส่งเครื่องอุปโภคบริโภคและเรื่องราวในตอนนี้อาจเป็นตอนที่สื่อความให้เห็นว่า แม้การอยู่บ้านก็ถือเป็นการช่วยเหลือประเทศชาติแล้ว บทสนทนาฉากหนึ่ง ได้นำเสนอถึงเรื่องราวของคุณลุงผู้อาวุโส ซึ่งเป็นข้าราชการ (ข้าราชการ) เกษียณ เกิดความทุกข์ร้อนใจอย่างยิ่ง เหตุเพราะตนนั้นมีจิตใจเปี่ยมล้นไปด้วยความกระหายที่อยากจะออกจากบ้านไปช่วยเหลือผู้อื่นในยามคับขัน ถึงแม้ว่าความสูงวัยจะเข้ามาเป็นอุปสรรคไปบ้าง ขณะที่ป้าผู้อาวุโสอีกท่านหนึ่งซึ่งยืนอยู่ระเบียงห้องถัดไป มีสถานะทางอาชีพการทำงานไม่ต่างจากคุณลุงอาวุโสท่านนั้น คุณป้าได้ให้มุมมองการช่วยเหลือประเทศในอีกแง่มุมหนึ่งแก่คุณลุง กล่าวคือ การให้ความร่วมมือกับทางภาครัฐด้วยการอยู่แต่ในบ้าน เป็นสิ่งที่ควรกระทำมากที่สุด ดังบทสนทนาตอนต่อไปนี้

ข้อความที่ 6

黄大妈: 老领导, 当时条件那么艰苦, 你也没说待不住啊。
李大爷: 艰苦点儿怕啥啊, 那是组织上交的任务, 我们有条件 要上, 没有条件, 创造条件也要上。

- 黄大妈:** 这就对了。我们今天呆在家里不出门，也是组织交给的任务，有条件在家待着，没有条件，创造条件，也得在家待着。¹¹
- คุณป้าหวง:** ท่านหัวหน้าอาวุโส ความเป็นอยู่ขณะนั้นช่างลำบากเหลือเกิน ท่านก็ไม่เคยปรียากว่าทนอยู่ไม่ไหวนี่คะ
- คุณลุงหลี่:** ลำบากนิดหน่อยจะไปกับอะไรกันหละ นั่นคือหน้าที่ที่หน่วยงานภาครัฐ มอบหมายให้มา หากพวกเราทำไหว ก็จงทำ แต่ถ้าทำไม่ไหว ก็ต้องหาทางทำให้ไหวให้ได้
- คุณป้าหวง:** นั่นก็ถูกแล้วหละคะ วันนี้พวกเราอยู่แต่บ้านไม่ออกไปข้างนอก ก็คือหน้าที่ที่ทางหน่วยงานภาครัฐมอบหมายให้มา หากพวกเราอยู่บ้านไหว ก็จงอยู่บ้าน แต่ถ้าอยู่บ้านไม่ไหว ก็ต้องหาทางอยู่บ้านให้ไหวให้ได้

ภาพที่ 1

รายการโทรทัศน์ “ซุนหวาน-งานราตรีฉลองตรุษจีน” ปี 2021 ตอน ระเบียงบ้าน

ที่มา: CCTV (2021b)

บทสนทนาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การอยู่บ้านก็ถือเป็นภารกิจสำคัญหนึ่งที่รัฐเป็นผู้มอบให้ เพราะถือเป็นการไม่แพร่ระบาดของเชื้อไปสู่ผู้อื่น อีกทั้งก็ยังเป็นการลดภาระของบุคลากรทางการแพทย์ได้อีกรูปแบบหนึ่ง ดังนั้นการอยู่บ้านจึงถือเป็นเรื่องที่ได้รับการยกย่อง

¹¹ จากบทสนทนาดังกล่าว ผู้เขียนใช้วิธีการถอดเสียงบทอ่านจากรายการโทรทัศน์ “ซุนหวาน-งานราตรีฉลองตรุษจีน” ปี 2021 ตอน “ระเบียงบ้าน” 《阳台》 ถ่ายทอดสดผ่านสถานีโทรทัศน์ CCTV เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ ปี 2021 (CCTV, 2021b)

จากการวิเคราะห์ภาพรวมของถ้อยคำและตัวบทข้างต้น จะเห็นได้ถึงการเคลื่อนตัวของคำว่า “อีโร” มุ่งเข้าไปสู่ความหมายในกระแสใหม่ กล่าวคือ อีโรในสังคมจีนยุคโควิด-19 ถูกแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มหลัก กล่าวคือ กลุ่มที่ช่วยเหลือ สนับสนุน เป็นต้นหน้าในวิกฤตครั้งนี้และอีกกลุ่มหนึ่งคือกลุ่มที่ปฏิบัติตามคำแนะนำของรัฐอย่างเคร่งครัด ด้วยการพำนักอยู่แต่เคหสถานและออกจากบ้านเพียงยามจำเป็นเพื่อหยุดการระบาดของไวรัส

อนึ่ง เมื่อวิเคราะห์การตีความของนิยามคำว่า “อีโร” ร่วมกับการตีความของกลุ่มบุคคลจากบทกวี “จิตโน้มถ่วงระ บุคคลผู้ควรค่าแก่การยกย่องที่สุดยุคใหม่” ผู้เขียนพบการเคลื่อนที่ทับซ้อนอยู่ระหว่างนัยทั้งสอง จึงอาจสรุปได้ว่า “บุคคลผู้ควรค่าแก่การยกย่องที่สุดยุคใหม่” ตามสโลแกนของรัฐบาลจีนน่าจะหมายรวมถึงประชาชนทุกคนที่มีส่วนในวิกฤตครั้งนี้ การรื้อสร้างความหมายดังกล่าวเป็นที่ประจักษ์แล้วว่า นิยามของความเป็นอีโรในสังคมจีนได้ถูกเคลื่อนเข้าใกล้ประชาชนมากขึ้น สามารถเริ่มปฏิบัติได้โดยง่าย ไม่จำเป็นต้องเป็นภารกิจหรือหน้าที่ที่ยิ่งใหญ่เสมอไป

สื่อสังคมสาธารณะเป็นอีกหนึ่งช่องทางสำคัญที่ผลิตซ้ำภาพเหล่านี้ให้เกิดการรับรู้และรับรองว่า อีโรในความหมายใหม่ได้เกิดขึ้นในสังคมจีนจริง

4. การผลิตซ้ำความหมายของอีโรกระแสใหม่ผ่านมิติสื่อสารมวลชน

การที่จะสร้างความหมายของอีโรให้เกิดการรับรู้และเป็นที่ยอมรับโดยสมบูรณ์ สื่อมวลชนได้กลายเป็นกุญแจสำคัญอีกหนึ่งดอกที่ช่วยนำเสนอและขยายเรื่องราว พื้นที่ทางความหมายของความเป็นอีโรที่เคลื่อนเข้ามาในพื้นที่กระแสใหม่ สะท้อนมิติภาพแทนของอีโรที่ไม่ได้อยู่ในกรอบของนักรบหรือผู้ต่อสู้ในยามสงครามอีกต่อไป

การสื่อสารมวลชนจึงเข้ามาทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการส่งสารจากแหล่งหนึ่งไปยังอีกแหล่งหนึ่งโดยขยายเป็นวงกว้าง เพื่อรายงานเหตุการณ์ในสังคม (surveillance) การตีความมิติทางสังคม และยังทำหน้าที่เป็นผู้ผสมผสานส่วนต่าง ๆ ในสังคม (พงษ์ วิเศษสังข์, 2557, น. 110-111) ให้เกิดการเชื่อมกันเป็นความสัมพันธ์ในระบบสังคมที่ทำให้เกิดการรับรู้ การยอมรับ และการยินยอมในประเด็นของการรื้อสร้างและเปลี่ยนแปลงความหมายของคำดังกล่าว ขณะเดียวกันการผลิตซ้ำทางสังคม (Social Reproduction) ยังเข้ามาเป็นเครื่องกระตุ้นสำคัญที่ทำให้ความหมายของอีโรได้รับการรับรู้ทั่วทั้งประเทศจีนในเวลาอันรวดเร็วแม้ว่าจะเกิดภาวะการปิดเมืองหรือขณะที่ประชาชนกักตัวอยู่ที่บ้านก็ตาม

ติถิ พัทธชาธยา (Tithi Bhattacharya) นักสตรีนิยมมาร์กซิสต์ ให้มุมมองการผลิตซ้ำทางสังคมผ่านมุมมองสังคมในยุคโควิด-19 ไว้ว่า เป็นแว่นที่เรามองและพยายามทำความเข้าใจ

โลกรอบตัว โดยจะเปิดพื้นที่ให้เราเห็นที่มาของความมั่งคั่งในสังคมของเรา (ประชาไท, 2563) ขณะเดียวกัน การผลิตซ้ำในลักษณะนี้ยังเป็นการสร้างเงื่อนไขแห่งความเป็นจริงทางสังคมอีกด้วย การผลิตซ้ำกระแสของฮีโร่ความหมายใหม่ได้เกิดขึ้นผ่านการใช้การสร้างโฆษณาชวนเชื่อแบบขาว (White propaganda) ซึ่งเป็นการนำเสนอข้อเท็จจริง แม่นยำจากสื่อแหล่งใหญ่ เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับเหตุการณ์สำคัญ หรือความสำเร็จที่เกิดขึ้นในชุมชนหรือพื้นที่ของตน (Adam, 2006, p. 8) โดยนำเสนอหลากหลายช่องทาง ทั้งรายการโทรทัศน์ชุดพิเศษ ภาพโฆษณาประชาสัมพันธ์ รวมถึงละครโทรทัศน์ (ซีรีส์) ตีแผ่เรื่องราวและกระบวนการทำงานของกลุ่มคน ผู้เป็นบุคคลผู้ควรค่าแก่การยกย่องที่สื่อยุคใหม่ที่ได้ชื่อว่าเป็น “ฮีโร่” ในสังคมจีนยุคโควิด-19

เมื่อวันที่ 9 กันยายน ปี 2020 รายการโทรทัศน์พิเศษชุด “บุคคลผู้ควรค่าแก่การยกย่องที่สื่อยุคใหม่” ถ่ายทอดสดทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-1 สะท้อนเรื่องราวและภาพอันน่าประทับใจของการปฏิบัติงานของบุคลากรทุกภาคส่วนผ่านรายการแสดงชุดต่าง ๆ ทั้งนำเสนอสารคดีที่สะท้อนการทำงานด้วยความวิริยะของบุคลากรทางการแพทย์ เหล่าอาสาสมัคร ช่างผู้ประกอบโรงพยาบาลสนามและการปฏิบัติหน้าที่กอบกู้ทุกภัยของเหล่ากองทัพบกทหารในหลายพื้นที่ การร้องเพลงเพื่อสดุดีผู้เสียสละและอุทิศตนในการต่อสู้กับวิกฤตครั้งนี้ หรือแม้แต่การอ่านบทกลอน “จิตน้อมการวะ บุคคลผู้ควรค่าแก่การยกย่องที่สื่อยุคใหม่” เพื่อเชิดชูและยกย่องบุคคลผู้ปฏิบัติหน้าที่เพื่อส่วนรวมด้วยน้ำใสใจจริง รวมถึงการนำเสนอผลสำเร็จจากการปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่ข้าราชการ (ข้าราชการ) ผู้เป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ (Hongxing Xinwen, 2020)

ภาพที่ 2

ป้ายประชาสัมพันธ์รายการโทรทัศน์พิเศษชุด “บุคคลผู้ควรค่าแก่การยกย่องที่สื่อยุคใหม่”

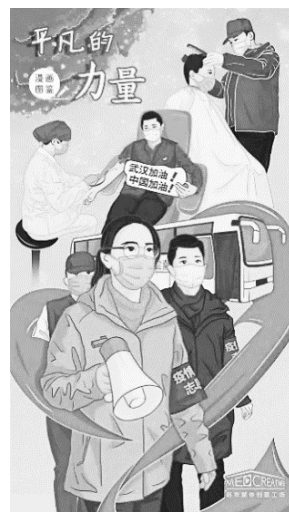
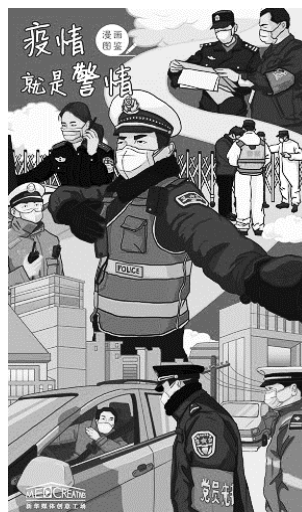

ที่มา: Yule Xinwenwang 娱乐新闻网 (2020)

จากการถ่ายทอดสดรายการโทรทัศน์พิเศษผ่านพื้นที่สื่อขนาดใหญ่อย่างช่องของรัฐบาลกลางที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของรัฐและสื่อมวลชนในการผลิตซ้ำทางสังคมเพื่อนำเสนอทัศนะทางความหมายของนิยามชุด “บุคคลผู้ควรค่าแก่การยกย่องที่สุดยุคใหม่” ให้มีความชัดเจนผ่านกิจกรรมรูปแบบรายการต่าง ๆ ที่สะท้อนความหมายในเชิงสัญลักษณ์ที่สื่อถึงการทุ่มเททำงานอย่างหนักหน่วงของกลุ่มคนในวงอาชีพต่างๆ นอกจากรายการโทรทัศน์แล้ว ยังปรากฏภาพโฆษณาประชาสัมพันธ์เพื่อยกย่องกลุ่มคน ผู้เสียสละในวิกฤตครั้งนี้ ซึ่งภาพชุดนี้เป็นหนึ่งในกุญแจสำคัญที่ตอกย้ำให้เห็นชัดว่า การปฏิบัติตนอย่างไรถึงจะเรียกว่าเป็นฮีโร่กระแสใหม่ ทั้งนี้เขียนได้เลือกภาพมาจำนวนหนึ่งเพื่อเป็นกรณีศึกษาให้เห็นถึงปรากฏการณ์ดังภาพที่ 3-5

ภาพที่ 3-5

โฆษณาประชาสัมพันธ์ยกย่องการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการแพทย์ เจ้าหน้าที่รัฐ ตำรวจ และอาสาสมัครท่ามกลางวิกฤตโควิด-19

ที่มา (ซ้าย): Zhongguo Leifengwang 中国雷锋网 (2020a)

ที่มา (กลาง): Zhongguo Leifengwang 中国雷锋网 (2020b)

ที่มา (ขวา): Zhongguo Leifengwang 中国雷锋网 (2020c)

เมื่อทำการวิเคราะห์ภาพโฆษณาประชาสัมพันธ์ยกย่องการปฏิบัติงานของกลุ่มคน ผู้ได้ชื่อว่ามีส่วนช่วยในการขับเคลื่อนการควบคุมการระบาดของไวรัสโควิด-19 ดังภาพแรก คือ การปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรทางการแพทย์ในด้านต่างๆ ทั้งการตรวจผู้ป่วย การขึ้นเตียงผู้ติดเชื้อ กรณีฉุกเฉิน ขณะเดียวกันด้านบนของภาพยังปรากฏภาพการพักผ่อนของบุคลากรทางการแพทย์

ด้วยอิริยาบถหนึ่ง ซึ่งนั่นชี้ให้เห็นถึงการทำงานอย่างหนักหน่วง ไม่มีแม้แต่วินาทีที่พั่วผ่อนเฉกเช่น ช่วงสถานการณ์ภาวะปกติ ด้านซ้ายของรูปยังปรากฏภาพเครื่องบิน ซึ่งน่าจะต้องการสื่อความถึงการระดมทีมแพทย์จากทั่วทุกสารทิศในประเทศจีนมุ่งสู่การปฏิบัติหน้าที่ที่เมืองอู่ฮั่น พร้อมข้อความ “บุคคลผู้ควรค่าแก่การยกย่องที่สุดยุคใหม่” (“新时代最可爱的人”)

ภาพกลางปรากฏภาพของการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทั้งการให้ความสะดวก ด้านการจราจร การคัดกรองผู้สัญจรไปมา และช่วยเหลือบุคลากรทางการแพทย์ ขณะเดียวกัน ยังปรากฏข้อความ “เรื่องการระบาด (โควิด-19) ก็เป็นเรื่องของตำรวจเช่นกัน” (疫情就是警情) เช่นเดียวกันกับภาพด้านซ้ายที่ปรากฏเหล่าอาสาสมัครกำลังปฏิบัติหน้าที่บำรุงทุกข์สุขของประชาชน ดังส่วนบนสุดของภาพปรากฏภาพชายผู้เป็นอาสาสมัครกำลังให้บริการตัดผม ภาพอาสาสมัครกำลังบริจาคเลือดให้กับหน่วยแพทย์ รวมถึงส่วนล่างสุดที่กำลังถือโทรศัพท์ ซึ่งน่าจะเป็นการประชาสัมพันธ์เพื่อประกาศข่าวสาร ช่วยเหลือประชาชนที่กักตัวอยู่ในบริเวณที่พักอาศัย

ภาพรวมของโฆษณาประชาสัมพันธ์ยกย่องการปฏิบัติงานของบุคคลท่ามกลางวิกฤตโควิด-19 สื่อความให้เห็นว่า ไม่ว่าจะเป็นบุคลากรทางการแพทย์ เจ้าหน้าที่รัฐ ตำรวจ หรืออาสาสมัคร ทั้งช่วงตัดผม อาสาจราจร ผู้ส่งของซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้ล้วนเป็นบุคคลธรรมดาที่เสียสละ อุทิศตน เพื่อส่วนรวมทั้งสิ้น อีกนัยหนึ่งยังต้องการสื่อความให้เห็นว่า ไม่ว่าใครก็สามารถได้ชื่อว่าเป็น “บุคคลผู้ควรค่าแก่การยกย่องที่สุดยุคใหม่” เป็นฮีโร่ในสังคมจีนได้เช่นกัน

หากใช้รูปภาพดังกล่าวย้อนมองในบริบทของผู้รับสาร รูปภาพในลักษณะนี้ไม่เพียงแต่เป็นการยกย่องผู้ทำความดีและเสียสละเพื่อส่วนรวมเท่านั้น แต่ยังเปรียบได้กับการเชิญชวนให้ทุกคนเห็นว่าการเป็นฮีโร่ไม่ได้เป็นยากอย่างที่คิด นอกจากนี้ละครโทรทัศน์ (ซีรีส์) เรื่อง “เพราะเรามีกัน” (《在一起》With You) ที่ทำการฉายตามสถานีโทรทัศน์ท้องถิ่นเป็นอีกพื้นที่ของการผลิตซ้ำชุดความคิดที่แสดงให้เห็นเรื่องราวของบุคคลจากหลากหลายอาชีพที่ต้องเผชิญกับวิกฤตโรคระบาด และยังมีส่วนช่วยเหลือสังคมในหลากหลายมิติ ทั้งที่เป็นเรื่องใหญ่หรือเรื่องเล็ก

ภาพที่ 6

โปสเตอร์ประชาสัมพันธ์ละครโทรทัศน์ (ซีรีส์) เรื่อง “เพราะเรามีกัน” (《在一起》With You)

ที่มา: Foshan Xinwenwang 佛山新闻网 (2020)

ละครโทรทัศน์ (ซีรีส์) เรื่อง “เพราะเรามีกัน” (《在一起》With You) มีความยาว 20 ตอน ออกอากาศครั้งแรกเมื่อวันที่ 29 กันยายน ปี 2020 ผ่านสถานีโทรทัศน์ท้องถิ่นของ ตราก่อนทีวี (东方卫视 Dragon TV) เจ้อเจียงทีวี (浙江卫视 Zhejiang TV) เจียงซูทีวี (江苏卫视 Jiangsu TV) และกวางตุ้งทีวี (广东卫视 Guangdong TV) รวมถึงช่องรายการตามเว็บไซต์ละครและภาพยนตร์ออนไลน์ อาทิ อ้ายฉีอี้ (爱奇艺 iQIYI) โยวคู (优酷 Youku) และเทนเซ็นต์วิดีโอ (腾讯视频 Tencent Video) เป็นต้น

“เพราะเรามีกัน” นำเสนอเรื่องราวการเผชิญช่วงเวลาแห่งความยากลำบากภายใต้การระบาดของไวรัสโควิด-19 ของกลุ่มคนจากหลากหลายอาชีพทั้ง 10 คน ทั้งบุคลากรทางการแพทย์ หรือแม้แต่คนขับเดลิเวอรี่ส่งพัสดุ ละครโทรทัศน์ (ซีรีส์) เรื่องดังกล่าวสะท้อนประเด็นอย่างหนึ่ง คือ ความเสียสละและสามัคคีของคนในชาติในสถานการณ์วิกฤตของประเทศเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างมาก พลังของการเสียสละและการร่วมแรงร่วมใจกันของผู้คน จะทำให้สังคมสามารถขับเคลื่อนไปได้ ความเป็นฮีโร่ล้วนเกิดขึ้นจากตัวแทนของทุกกลุ่มอาชีพได้อย่างลงตัว จนกระทั่งนำไปสู่ความสำเร็จในการผ่านพ้นวิกฤตนี้ไปได้

ในมิติของสื่อภาพยนตร์ ยังปรากฏการเข้าฉายของภาพยนตร์ เรื่อง “คุณหมอสู้ไวรัสโควิด-19” (《中国医生》Chinese doctors) โดยผู้กำกับหลิวเหว่ยเจียง (刘伟强 Liu Weiqiang) เข้าฉายเมื่อวันที่ 9 กรกฎาคม ปี 2021 ซึ่งตรงกับวันครบรอบ 100 ปี สถาปนาพรรคคอมมิวนิสต์จีน ภาพยนตร์เรื่องดังกล่าวได้รับกระแสตอบรับเป็นอย่างมากดังรายงานข้อมูลจากบ็อกซ์ออฟฟิศ (Box Office) ประเทศจีน ต่อรายได้เปิดตัวของภาพยนตร์เรื่องดังกล่าวกว่า 53 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และรายได้รวมทั้งสิ้นกว่า 197 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (Box Office Mojo, 2021)

เรื่องราวของภาพยนตร์เรื่อง “คุณหมอสู้ไวรัสโควิด-19” ดัดแปลงจากเหตุการณ์จริงนำเสนอผ่านมุมมองของเหล่าทีมแพทย์ชาวจีนโรงพยาบาลจินหยินถาน (武汉市金银潭医院 Wuhan Jinyintan Hospital) ที่ต้องเผชิญกับการระบาดของไวรัสโควิด-19 เป็นครั้งแรก โดยภาพยนตร์ได้นำเสนอภาพความเสียสละ พุ่มเทร่างกายแรงใจของเหล่าทีมแพทย์ รวมถึงหน่วยงานสำคัญของรัฐที่ได้มีส่วนช่วยในการสนับสนุนและอำนวยความสะดวกเพื่อควบคุมวิกฤตการระบาดของไวรัสโควิด-19 ในขณะนั้น

ภาพที่ 7

โปสเตอร์ภาพยนตร์เรื่อง “คุณหมอสู้ไวรัสโควิด-19” (《中国医生》 Chinese doctors)

ที่มา: Zhonghua zixun zaixian 中华资讯在线 (2021)

การนำเสนอบทบาทและหน้าที่ของทีมแพทย์และผู้ที่มีส่วนช่วยเหลือ อำนวยความสะดวก ดังที่ปรากฏในภาพยนตร์เป็นข้อมูลสนับสนุนหนึ่งของผู้เขียนที่สะท้อนให้เห็นว่า ความเสียสละ และการร่วมมือร่วมใจของบุคลากรกลุ่มดังกล่าว แม้พวกเขาจะเป็นเพียงบุคคลธรรมดา แต่ก็ถือได้ว่าพวกเขาคือฮีโร่ผู้ช่วยประเทศชาติในรอดพ้นจากวิกฤตแห่งการระบาดของไวรัสโควิด-19 ตอกย้ำให้เห็นว่า นิยามของความเป็นฮีโร่ในสังคมจีนได้ถูกเคลื่อนเข้าใกล้ประชาชนมากขึ้น อย่างแท้จริง

ปรากฏการณ์การผลิตซ้ำทางสังคมที่เกิดขึ้นหลากหลายช่องทาง เป็นตัวอย่างสำคัญที่บ่งชี้ให้เห็นถึงการทำงานของสื่อมวลชนทั้งภาครัฐและเอกชนที่เปิดพื้นที่ให้เห็นถึงความมั่งคั่งของความอาหารและอบอุ่นถึงน้ำใจและพลังของคนในสังคมอันเป็นไปตามทัศนะของดีถี พัทธชาธยา ที่ได้ให้ไว้ในตอนต้น ขณะเดียวกัน สื่อมวลชนยังได้ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางหล่อหลอมให้เกิดกระบวนการการสื่อสารความเป็นจริงทางสังคม (Social Construction of Reality) ซึ่งสื่อเองไม่ได้เป็นแต่เพียงช่องทาง (Channel) ในการเผยแพร่และถ่ายทอดพลวัตการร้อยสร้างความหมายของความเป็นฮีโร่เท่านั้น หากแต่ยังมีบทบาทเป็น “แหล่งกำเนิดในการสร้างสรรค์” (generator) (พนิดา หันสวาสดี, 2544, น. 6-7) ประกอบสร้างภาพแทนใหม่ที่หล่อหลอมแวดล้อมของ “ความเป็นจริง” ในการให้คำนิยามใหม่แก่สังคมเช่นกัน (กาญจนา แก้วเทพ, 2557, น. 233)

5. ไม่ว่าใครก็เป็น “อีโร” ได้: กลยุทธ์ทางจิตวิทยาที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการควบคุมการระบาดของรัฐจีน

ความสำเร็จในการควบคุมการระบาดของไวรัสโควิด-19 ของประเทศจีนได้อย่างรวดเร็ว นับว่าเป็นการรวมพลังแห่งธารน้ำใจของประชาชนทุกคน ขณะเดียวกันก็ยังแสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการบริหารงานของภาครัฐ รวมถึงความร่วมมือของภาคเอกชน

อาร์ม ตั้งนิรันดร (2563, น. 25) นำเสนอแง่มุมที่มีต่อความสำเร็จในการควบคุมโรคระบาดของรัฐจีนที่สะท้อนลักษณะเด่นของสังคมจีนหลายประการ กล่าวคือ ประการแรก ความเข้มแข็งและอำนาจของรัฐบาลกลางในการตัดสินใจต่อประเด็นสำคัญๆ อาทิ การสั่งปิดเมืองอยู่ชั้น การออกมาตรการสำคัญเพื่อระงับการแพร่เชื้อ อาทิ การประกาศใช้แผนการควบคุมการระบาดของไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (โควิด-19) ของเมืองอยู่ชั้นขึ้น เมื่อวันที่ 29 มกราคม ปี 2020 มีแนวปฏิบัติว่าด้วยการป้องกันทางสังคมตามมาตราที่ 26 หลายประการ ทั้งการงดจัดกิจกรรมชุมนุมในที่สาธารณะ การสั่งปิดโรงภาพยนตร์ สถานบันเทิง ศูนย์ออกกำลังกาย รวมถึงห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ ศูนย์วัฒนธรรม สวนสัตว์เป็นการชั่วคราว รวมถึงการงดจัดงานรื่นเริง นอกจากนี้ ทั้งยังมีมาตรการขอความร่วมมือให้คณะทำงานสวมหน้ากากอนามัยทุกครั้งเมื่อต้องออกมาปฏิบัติหน้าที่บริเวณที่สาธารณะ (Wuhanshi Weisheng Jiankang Weiyuanhui, 2020) การระดมสรรพกำลังและทรัพยากรทางการแพทย์ที่จำเป็นทั้งหมดเข้าช่วยเมืองอยู่ชั้นเพื่อควบคุมสถานการณ์

ความสำเร็จในประการต่อมา คือการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาการระบาดของไวรัสโควิด-19 ทั้งการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างเมือง การใช้แอปพลิเคชันเก็บข้อมูลการเดินทางเพื่อประเมินความเสี่ยงของแต่ละพื้นที่และเพื่อตามหาผู้เสี่ยงติดเชื้อ รวมถึงการที่รัฐจีนดำเนินการแก้ไขปัญหาโดยใช้หลักวิทยาศาสตร์ โดยไม่มีการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง การยกย่องประชาชนผู้เสียสละและอุทิศตนเพื่อชาติในฐานะอีโร ตามการลบล้างความหมายของอีโรแบบเดิม และแทนที่ด้วยการผลิตความหมายใหม่ที่สอดคล้องกับวิกฤตการณ์ประเทศของรัฐได้กลายเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญที่เมื่อเชื่อมโยงกับแนวคิดจิตวิทยาสังคม จะเห็นได้ถึงการสร้างอิทธิพลทางสังคม (Social Influence) ผู้เขียนแบ่งการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ออกเป็น 2 ประเด็นสำคัญ

ประเด็นแรก ผู้เขียนเห็นว่า รัฐมีการใช้กลวิธีการจัดประเภท (Labeling Technique) ผ่านการยกย่องประชาชนทุกคนให้เป็นอีโร หรือแม้แต่การสร้างวาทกรรม “บุคคลผู้ควรค่าแก่การยกย่องที่สุดยุคใหม่” ที่ใครๆ ก็สามารถเป็นอีโรได้แม้จะเป็นประชาชนธรรมดาก็ตาม กลวิธีดังกล่าวได้สร้างชุดมโนทัศน์ขึ้นมาชุดหนึ่งและเติมกรอบอัตลักษณ์ของความเป็นอีโรในแบบฉบับของประชาชนทั่วไปเข้าไป จากนั้นได้อาศัยหลักการผูกมัดผ่านการนำเสนอเรื่องราวบุคคลที่เคยได้ประพฤติพฤติกรรมที่พึงประสงค์ไว้ก่อนหน้านี้ และทำการยกย่องกลุ่มคนนั้นๆ ทำให้เกิดการผูกมัดอันเป็นมาตรฐานสำคัญที่ทำให้กลุ่มคนอื่น ๆ ที่ต้องมีพฤติกรรมสอดคล้องกับมโนทัศน์ที่ถูกสร้างขึ้นตามที่ได้รับการเผยแพร่ (นพมาศ อึ้งพระ, 2555, น. 160) กล่าวโดยสรุป คือ ความสำเร็จ

ที่ประชาชนในประเทศทั้งหลายได้ออกมาเป็นจิตอาสาทำความดีเพื่อประเทศชาติ อาจเป็นผลพวงมาจากการผลิตซ้ำของสื่อซึ่งมีการยกย่องบุคคลต่าง ๆ ในสังคมที่แม้อาจเป็นคนธรรมดาแต่ก็สามารถออกมาช่วยเหลือสังคมและประเทศได้ถึงแม้ว่าเรื่องนั้นจะเป็นเพียงเรื่องเล็กน้อยก็ตาม

ประเด็นต่อมา สืบเนื่องจากการวิเคราะห์ข้างต้นที่ได้สร้างความหมายอีโรกระแสใหม่ที่มาจากประชาชนคนธรรมดา เพียงได้มีส่วนช่วยเหลือผู้อื่นแม้ในประเด็นเพียงเล็กน้อย ซึ่งเป็นกลวิธีหนึ่งทางจิตวิทยาสังคมที่เรียกว่า “การขอเล็กน้อย น้อยๆ มีผลสำเร็จ” (Legitimization-of-Paltry-Favors Technique) ซึ่งตั้งอยู่บนมโนทัศน์ที่ว่า แม้การช่วยที่น้อยนิดหรือเล็กน้อยก็เป็นที่ยอมรับได้ (นพมาศ อึ้งพระ, 2555, น. 160) ดังกรณีการรณรงค์ให้ประชาชนกักตัวอยู่แต่ที่พักอาศัย ไม่ออกนอกเคหะสถานหากไม่จำเป็นเพื่อลดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส การขอเพียงเล็กน้อยนี้แม้จะดูไม่ใช่เรื่องใหญ่ แต่หากประชาชนทุกคนสามารถปฏิบัติได้ก็จะเป็นผลดีในการควบคุมการระบาด

นอกจากนี้ ความเป็นอีโรในกระแสใหม่ในประเทศจีนภายใต้สังคมยุคโควิด-19 ยังได้รับการสร้างความชอบธรรมให้เป็นที่ยอมรับจากสาธารณชนมากขึ้น ผ่านการจัดพิธีมอบเหรียญเกียรติยศและตำแหน่งกิตติมศักดิ์ ระดับประเทศ ว่าด้วยการต่อสู้กับการระบาดของไวรัสโควิด-19 เมื่อวันที่ 8 กันยายน ปี 2020 ณ มหาศาลาประชาชน กรุงปักกิ่ง (人民大会堂 Great Hall of the People) โดยมีประธานาธิบดีสีจิ้นผิงมอบเหรียญเกียรติยศและตำแหน่งกิตติมศักดิ์สำหรับบุคคลที่อุทิศตนต่อสู้ในวิกฤตอันเลวร้ายให้ผ่านพ้นไปในทางที่ดีขึ้น ขณะเดียวกัน ผู้เขียนมองว่ากิจกรรมในลักษณะดังกล่าวยังเป็นการสร้างเสริมทางบวก (positive reinforcer) ให้แก่ผู้ได้รับรางวัลให้คงไว้ซึ่งคุณความดีในการปฏิบัติหน้าที่ต่อไป นอกจากนี้ ยังเป็นการส่งเสริมและสร้างแบบอย่างให้คนรุ่นหลังสามารถกระทำพฤติกรรมที่จะได้รับการยกย่องในอนาคต (สิริอร วิชชาวุธ, 2554, น. 42)

ภาพที่ 8

การจัดพิธีมอบเหรียญเกียรติยศและตำแหน่งกิตติมศักดิ์ ระดับประเทศ ว่าด้วยการต่อสู้กับการระบาดของไวรัสโควิด-19

ที่มา: Xinhuaawang 新华网 (2020b)

แม้ความสำเร็จของจีนทั้งด้านการแพทย์และด้านจิตวิญญาณจะเป็นที่ประจักษ์ต่อสายตาอารยชน อย่างไรก็ตาม อาร์ม ตั้งนิรันดร (2563, น. 25) ยังได้วิเคราะห์ข้อมูลอีกแง่มุมหนึ่งที่มีต่อความสำเร็จในการควบคุมโรคระบาดของรัฐจีน กล่าวคือ ประเทศจีนให้ความมั่นคงมาก่อนเศรษฐกิจ จะเห็นได้ว่า รัฐบาลจีนพยายามทุ่มเทในการทำงานอย่างเต็มที่เพื่อควบคุมโรคระบาด ขณะเดียวกันเมื่อรัฐปฏิบัติการกิจแล้วเกิดผลสำเร็จก็เป็นอีกหนึ่งช่องทางที่จะสร้างความศรัทธาและความอยู่รอดทางการเมืองของตน ซึ่งเสถียรภาพในสังคมจีนจะเป็นสิ่งที่รัฐให้ความสำคัญมากกว่าปากท้องของประชาชน

ไดอารี่ล็อกดาวน์อยู่ฮั่น (武汉封城日记 Diary of the Wuhan Lockdown) ของกัวจิง (郭晶 Guo Jing) กรณีศึกษาอีกด้านหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงการจัดการควบคุมของรัฐที่ไม่ได้ถูกเปิดเผยต่อพื้นที่สื่อสาธารณะ ดังงานศึกษาของนัยน์พัศ อธิษฐ์พัส (2563) ได้ให้มุมมองในอีกมุมมองหนึ่งผ่านแง่มุมทางเสรีภาพของประชาชน ที่รัฐใช้ในการควบคุมการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการใช้เสรีภาพของรัฐบาล โดยผลการศึกษาสะท้อนประเด็นที่น่าสนใจให้เห็นว่า การใช้เสรีภาพของรัฐจีนเพื่อการควบคุมสถานการณ์การระบาดของไวรัสโควิด-19 ทั้งการขัดขวางการโพสต์ข้อความของผู้เขียน การบีบบังคับให้คนกวาดถนนซึ่งเป็นลูกจ้างชั่วคราวต้องมาทำงาน การทำร้ายประชาชนที่ไม่ใส่หน้ากากอนามัย การบังคับให้หมอหลิเหวินเลี้ยง (李文亮 Li Wenliang) ยุติกระจายข่าวเชื้อไวรัส พฤติกรรมเหล่านี้ล้วนสื่อให้เห็นถึงการจำกัดเสรีภาพของประชาชน เพราะรัฐมุ่งเพียงเป้าหมายความสำเร็จของตน จนมองข้ามเสรีภาพของประชาชน

ประเด็นดังกล่าวยังสอดคล้องกับการรายงานข่าวจากหลายสำนักเกี่ยวกับบุคคลที่ไม่เชื่อฟังและปฏิบัติตนตามแนวทางของรัฐ ซึ่งกลายเป็นพฤติกรรมต้องห้ามที่ไม่พึงประสงค์ และรัฐเองจำเป็นต้องใช้มาตรการสำคัญเพื่อควบคุมการฝ่าฝืนพฤติกรรม อาทิ การปรับเงินผู้ที่ไม่สวมหน้ากากอนามัยในที่สาธารณะ ดังปรากฏข่าวกรณีชายหนุ่มถูกปรับเงิน จำนวน 50 หยวน เนื่องจากไม่สวมหน้ากากอนามัยขณะโดยสารรถไฟฟ้าใต้ดินในกรุงปักกิ่ง (Xinlang Xinwen, 2021) อย่างไรก็ตาม กรณีศึกษาข้างต้นแม้ว่าจะดูเป็นการปราบปรามอย่างเด็ดขาดของรัฐ หากแต่ก็เป็นหนึ่งในวิถีทางที่จะสามารถควบคุมความประพฤติของคนในสังคมได้

6. สรุป

“... 平凡铸就伟大，英雄来自人民。每个人都了不起！向所有不幸感染的病患者表示慰问！向所有平凡的英雄致敬！...” (Renmin Ribao, 2021c, p. 1)

《国家主席习近平发表二〇二一年新年贺词》

(2020 年 12 月 31 日)

“...ความยิ่งใหญ่ได้รับการหล่อหลอมมาจากความธรรมดา วีรชนที่ล้วนมาจากประชาชนทุกท่านล้วนเปี่ยมยอดเสียจริง กระผมขอแสดงความเสียใจต่อผู้ป่วยติดเชื้อทุกท่าน และขอแสดงความยกย่องต่อวีรชนผู้ซึ่งเป็นปราชญ์ทุกท่าน...” (Renmin Ribao, 2021c, p.1)

(ประธานาธิบดีสีจิ้นผิงมอบสาส์นอวยพรปีใหม่ ประจำปี 2020)

(31 ธันวาคม ปี 2020)

กลวิธีการปลูกกระแสแห่งจิตวิญญาณความรักชาติผ่านการยกย่องบุคลากรทางการแพทย์ผู้เสียสละเพื่อส่วนรวม ประชาชนทุกคนที่ปฏิบัติตามและมีจิตอาสาช่วยเหลือรัฐภายใต้กรอบภาพแทนของความเป็นฮีโร่ และเป็น “บุคคลผู้ควรค่าแก่การยกย่องที่สุดยุคใหม่” เป็นวิธีการสำคัญหนึ่งที่รัฐจีนใช้ปลูกกระแสแห่งมวลชนในครั้งนี้ ถ้อยคำของผู้นำรัฐได้กลายเป็นข้อความสำคัญที่รื้อสร้างความหมายของฮีโร่ในแบบเดิมให้เคลื่อนเข้าสู่กรอบมโนทัศน์ในแบบใหม่ที่เข้าใจได้อย่างเป็นรูปธรรม และสามารถปฏิบัติตามได้ง่ายยิ่งขึ้นผ่านการเพิ่มคำว่า “ยุคใหม่” (新时代) นับว่าเป็นภาพจำหนึ่งของประธานาธิบดีสีจิ้นผิงที่มักใช้วลีดังกล่าวผสมเข้ากับแนวคิดและอุดมการณ์ที่ได้เสนอต่อประชาชน อาทิ การเสนอแนวคิดลัทธิสังคมนิยมอัตลักษณ์จีนในยุคใหม่ของสีจิ้นผิง (习近平新时代中国特色社会主义思想 Xi Jinping Thought on Socialism with Chinese Characteristics for a New Era) ซึ่งเป็นการแสดงทัศนะทางการบริหารประเทศภายใต้ความเป็นสังคมนิยมอัตลักษณ์จีน

ขณะเดียวกัน สื่อมวลชนก็ได้กลายเป็นพื้นที่ผลิตซ้ำทางสังคม จุดประกายกระแสของฮีโร่ให้กลับมาโลดแล่นในสังคมจีนได้อย่างสง่าผ่าเผย อีกทั้งยังปลูกเร้าสร้างแรงขับในความต้องการความนิยมนับถือในตนเอง (Esteem Need) ความภูมิใจในตนเอง ความต้องการมีเกียรติผ่านการได้รับการยกย่องจากสังคม ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดความต้องการตามลำดับขั้น (Need Hierarchy) ของอับราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow) ซึ่งเชื่อว่า มนุษย์มีความต้องการด้วยกันทั้งหมด 5 ขั้นด้วยกัน โดยการยกย่องให้ประชาชนเป็นฮีโร่ คือการสร้างความต้องการของมนุษย์ในขั้นที่ 4 (จิราภา เต็งไตรรัตน์ และคณะ, 2552, น. 253)

ฮีโร่กระแสใหม่ที่ใคร ๆ ก็เป็นได้ ไม่ได้ถูกจำกัดในพื้นที่ของนักรบ หรือบุคคลที่สละเลือดเนื้อเพื่อศึกสงครามของมาตุภูมิอีกต่อไป วิกฤตการระบาดของโควิด-19 ได้เข้ามาเป็นตัวแปรหลักในการนิยามความหมายใหม่ของฮีโร่ว่า ประชาชนคนธรรมดาทั่วไปนั้น ก็สามารถเป็นฮีโร่

ของสังคมจีนได้เช่นเดียวกัน ขอเพียงแค่บุคคลเหล่านั้นมีจิตอาสาที่พร้อมจะช่วยเหลือ และขับเคลื่อนสังคมและผู้อื่นด้วยใจจริง ไม่ว่าเรื่องที่เราได้ลงแรงช่วยเหลือนั้นจะมากหรือน้อยก็ตาม หรือแม้แต่การปฏิบัติตามคำแนะนำของรัฐอย่างเคร่งครัด ก็ได้กลายเป็นพฤติกรรมที่สังคมนั้นให้คุณค่า และถือว่าเป็นการสร้างคุณูปการให้กับประเทศชาติ ซึ่งท้ายที่สุดแล้วการที่ทุกคนทำหน้าที่ในแบบฉบับที่เรียกว่าการรู้จักตนเอง อุทิศตนช่วยเหลือผู้อื่นตามบทบาทและกำลังของตนก็ถือได้ว่าคนเหล่านั้นต่างเป็นฮีโร่ของสังคมแล้ว

ผลสำรวจความคิดเห็นของประชาชนจีนที่มีต่อการทำงานของรัฐบาลจากวารสาร PLOS (The Public Library of Science) เป็นอีกข้อมูลสนับสนุนหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นว่า ประชาชนต่างมีความพอใจสูงสุดต่อการบริหารจัดการของภาครัฐ ทั้งด้านมาตรการการป้องกัน การเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร เทคโนโลยีการตรวจหาเชื้อไวรัส อุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคล การป้องกันประชาชนในกลุ่มเสี่ยง รวมถึงการให้คำปรึกษาด้านสุขภาพจิต เป็นต้น (Zhonghua renmin gongheguo zhongyang renmin zhengfu, 2020) ซึ่งการที่ประชาชนจีนต่างพึงพอใจในการปฏิบัติงานของรัฐเป็นไปได้อีกว่า พวกเขาน่าจะยินดีและเชื่อฟังปฏิบัติตามคำแนะนำของรัฐทั้งหมด ผลสรุปจากปรากฏการณ์ทั้งหมดนี้ สะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จของประธานาธิบดีสีจิ้นผิงและรัฐบาลจีนในการเอาชนะใจประชาชนผ่านกลวิธีการยกย่องและเรียกขานประชาชนทุกคนว่าเป็นฮีโร่ ซึ่งผู้เขียนมองว่า จากวิกฤตนี้ รัฐบาลจะสร้างศรัทธาต่อประชาชนได้มากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม งานศึกษาของผู้เขียนนี้เป็นเพียงการนำเสนอและสันนิษฐานความเป็นไปได้จากกรณีศึกษาที่เกิดขึ้นในสังคมจีนขณะเกิดวิกฤตการแพร่ระบาดของโควิด-19 เท่านั้น ภายภาคหน้าอาจเกิดวิกฤตใหม่ที่เข้ามาเผชิญกับระเบียบทางสังคมจีนและสังคมโลกและอาจพัฒนาเอากฎหรือนิยามที่ผู้เขียนได้เสนอสูญหายไปกับห้วงแห่งกาลเวลาก็เป็นได้ นิยามความหมายของ“ฮีโร่” จึงเป็นเพียงภาพแทนขณะหนึ่งของสังคมนั้นๆ มิได้คงอยู่อย่างจีรังแต่อย่างใด

เอกสารอ้างอิง/References

- กาญจนา แก้วเทพ. (2557). ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 3). ภาพพิมพ์.
- จิราภา เต็งไตรรัตน์, นพมาศ อึ้งพระ (ธีรเวคิน), รัชนี นพเกต, รัตนา ศิริพานิช, วารุณี ภูวสรกุล, ศรีเรือน แก้วกังวาล, ศันสนีย์ ตันติวิท, สิริอร วิชชาวุธ, และ อุบลวรรณ ภวากันันท์. (2552). *จิตวิทยาทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 6). สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จันทิมา อังคพนิชกิจ. (2561). *การวิเคราะห์ข้อความ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชัชวดี ศรีลัมพ์. (2561). ความหมายในภาษาระดับคำ. ใน ดิยุ ศรีนราวัฒน์ (บรรณาธิการ). *ภาษาและภาษาศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 2, น. 176-181). สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. (2556). *วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวภาษาศาสตร์: แนวคิดและการนำมาศึกษาในวาทกรรมในภาษาไทย*. โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธเนศ วงศ์ยานนาวา. (2538). ภาพแทนสิ่งที่แทนไม่ได้. *จุลสารไทยคดีศึกษา*, 12(1), 16-18.
- นพมาศ อึ้งพระ. (2555). *จิตวิทยาสังคม*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นัยนัทธ อธิรัฐพัส. (2563). การศึกษาปัญหาเสรีภาพในช่วงการระบาดของโควิด-19 ใน ไดอารี่ ล็อกดาวน์อยู่บ้าน. *วารสารจีนศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*, 13(2), 174-206.
- บุญยง พูลทรัพย์, สมสุข หินวิมาน, และ โสภัทร นาสวัสดิ์. (2560). การสร้างภาพแทนวีรบุรุษ สามัญชนในภาพยนตร์ไทย. *วารสารนิเทศศาสตร์ธุรกิจบัณฑิต*, 11(2), 181-207.
- ประชาไท. (2563). *มองโควิด-19 ผ่านทฤษฎีการผลิตซ้ำทางสังคม (Social Reproduction Theory): สนทนากับ Tithi Bhattacharya*. <https://prachatai.com/journal/2020/04/87411>
- พงษ์ วิเศษสังข์. (2557). *องค์ความรู้ทางการสื่อสาร* (พิมพ์ครั้งที่ 3). มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- พินิดา หันสวาสดี. (2544). *ผู้หญิงในภาพยนตร์: กระบวนการผลิตซ้ำภาพลักษณ์ของผู้หญิงในสังคมไทย* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554* (พิมพ์ครั้งที่ 2). ราชบัณฑิตยสถาน.
- สิทธิพล เครือรัฐติกาล. (2553). *ภาพลักษณ์ของเจิ้งเหอในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของจีน* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สิริอร วิชชาวุธ. (2554). *จิตวิทยาการเรียนรู้*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุรสิทธิ์ อมรวิชช์ศักดิ์. (2563). *รูปเคารพเจิ้งเหอในสังคมไทย*. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 20(2), 21-52.
- อาร์ม ตั้งนิรันดร. (2557). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับระบบกฎหมายจีน*. วิทยุชน.
- อาร์ม ตั้งนิรันดร. (2563). *China Next Normal: วิกฤตและโอกาสของจีนในโลกหลังโควิด*. บั๊คสเคป.

- อุดม รัฐอมฤต, และ นิยม รัฐอมฤต. (2558). *กฎหมายรัฐธรรมนูญจีน*. วิญญูชน.
- Adams, S. (2006). *Propaganda in war & peace: Manipulating the truth*. Heinemann Library.
- Box Office Mojo. (2021). *Chinese Doctors*.
https://www.boxofficemojo.com/release/r12382725889/rankings/?ref=bo_rl_tab#tabs
- CCTV. (2021a, April 23). 中国中央电视台《壮观！全国 100 多名主持人齐聚一堂一起致敬新时代最可爱的人 | CCTV「新时代最可爱的人」》[Video file]. YouTube.
<https://www.youtube.com/watch?v=wq11AVNwFGA>
- CCTV. (2021b, February 12). 重温感动！佟大为 王丽坤带来小品《阳台》再现特殊时期的小区生活「2021 央视春晚」 | CCTV 春晚 [Video File]. YouTube.
<https://www.youtube.com/watch?v=KS-SJeDcbag&t=593s>
- China Daily. (n.d.). 每日一词|新时代最可爱的人 *the most admirable people in the new era*. Retrieved April 2, 2021, from <https://language.chinadaily.com.cn/a/202003/12/WS5e698a9ba31012821727e5fc.html>.
- Foshan Xinwenwang 佛山新闻网. (2020). 《抗疫题材时代报告剧《在一起》广东卫视即将全国首播》 https://www.foshannews.net/jdyw/202009/t20200929_353461.html.
- Guan, H. (2016). *Xiaoyingxiong Yu Lai*. Changchun shaonian er-tong chubanshe. [管华：《小英雄雨来》，武汉：长江少年儿童出版社，2016 年。]
- Hall, Stuart. (1997). *Representation: Cultural Representations and signifying Practices*. Sage in association with the Open University.
- Hongxing Xinwen 红星新闻. (2020). 《为录《新时代最可爱的人》全国逾百位主持人 大集合》 <https://www.noteos.net/ent/dwp71pqw.html>
- Mair, V. H. (2010). *The Columbia history of Chinese literature*. Columbia University Press.
- News 18. (2020, March 9). *China Condemns Mike Pompeo's Remarks Branding COVID-19 as 'Wuhan Virus'*. <https://www.news18.com/news/world/china-condemns-mike-pompeos-remarks-branding-covid-19-as-wuhan-virus-2531497.html>
- Ning, X. (2018). *Zhongguo gudaishi (xia)*. Beijing shifan daxue chubanshe. [宁欣《中国古代史（下）》，北京：北京师范大学出版社，2018 年。]
- Oxford Dictionaries. (2015). *Oxford Advanced American Dictionary for Learners of English* (8th ed.). Oxford University Press.
- Qiushiwang 求是网. (2020a). 《在湖北省考察新冠肺炎疫情防控工作时的讲话》. http://www.qstheory.cn/dukan/qs/2020-03/31/c_1125791549.htm

Qiushiwang 求是网. (2020b). 《在全国抗击新冠肺炎疫情表彰大会上的讲话》.

http://www.qstheory.cn/yaowen/2020-09/08/c_1126468086.htm

Renmin Ribao. (2020a, March 11). [人民日报, 《习近平在湖北省考察新冠肺炎疫情防控工作看望慰问奋战在一线的医务工作者解放军指战员社区工作者公安干警基层干部下沉干部志愿者和居民群众时强调》, 载《人民日报》2020年3月11日, 第1版。]

http://paper.people.com.cn/rmrb/html/2020-03/11/nbs.D110000renmrb_01.htm

Renmin Ribao. (2020b, February 4). [人民日报, 《评论文章:《打响疫情防控的人民战争》》, 载《人民日报》2020年2月4日, 第1版。]

http://paper.people.com.cn/rmrb/html/2020-02/04/nbs.D110000renmrb_01.htm

Renmin Ribao. (2021c, January 1). [人民日报《国家主席习近平发表二〇二一年新年贺词》, 载《人民日报》2021年1月1日, 第1版。]

http://paper.people.com.cn/rmrb/html/2021-01/01/nw.D110000 renmrb_20210101_2-01.htm

Ryuhō Okawa. (2020). *Shouhuling lingyan Xi Jinping de bianjie: Wei Zhongguo xinguan feiyan suo kunao de lingdaoren zhenshi xinsheng*. Taiwan xingfu kexue chubanshe.

[大川隆法《守护灵灵言习近平的辩解: 为中国新冠肺炎所苦恼的领导人真实心声》, 台北: 台湾幸福科学出版社, 2020年。]

World Health Organization (WHO). (n.d.). *Archived: WHO Timeline - COVID-19*. Retrieved April 1, 2021, from <https://www.who.int/news/item/27-04-2020-who-timeline---covid-19>.

Wuhanshi Weisheng Jiankang Weiyuanhui 武汉市卫生健康委员会. (2020). 《武汉市新型冠状病毒感染的肺炎疫情防控暂行办法》

http://wjw.wuhan.gov.cn/ztlz_28/fk/flfg/202004/t20200430_1196952.shtml

Xinhuaawang 新华网. (2020a). 《谁是总书记心目中“最可爱的人”？》

http://www.xinhuanet.com/2020-03/10/c_1125693090.htm

Xinhuaawang 新华网. (2020b). 《全国抗击新冠肺炎疫情表彰大会在京隆重举行习近平向国家勋章和国家荣誉称号获得者颁授勋章奖章并发表重要讲话》

http://www.xinhuanet.com/politics/leaders/2020-09/08/c_1126467770.htm

Xinlang Xinwen 新浪新闻. (2021). 《一男子不戴口罩强行“闯卡”地铁北京南站被罚》

<https://news.sina.cn/sh/2021-01-18/detail-ikftssan7952246.d.html?from=wap&fbclid=IwAR0Z0YoX7qgBGrOpNfz0A5bcH2e2nRyNQVZiYJXpUUhc4Skt88u0qZGqUoM>.

Yang, C. X. (2013). *Leifeng de gushi*. Beijing: Renmin youdian chubanshe.

[杨称心《雷锋的故事》, 北京: 人民邮电出版社, 2013年。]

- Yangshi Xinwen 央视新闻. (2020). 《习近平：人民才是真正的英雄》
http://news.cctv.com/2020/03/25/ARTIhsSyopl3812xJCaAttIE_200325.shtml.
- You, G. E. (2016). *Zhongguo wenxueshi (yi)*. Renmin wenxue chubanshe.
 [游国恩《中国文学史（一）》，北京：人民文学出版社，2016年。]
- Yuan, X. P. (2014). *Zhongguo wenxueshi (Di yi juan)*. Beijing: Gaodeng jiaoyu chubanshe.
 [袁行霈《中国文学史（第1卷）》，北京：高等教育出版社，2014年。]
- Yule Xinwenwang 娱乐新闻网. (2020). 《谢谢你新时代最可爱的人》——集合了 108
 位主持人的那台晚会来了》
<http://www.manyan.com/new/d873e3be431743caaa3cb3fde8234cdc>.
- Zheng, S. H. (2020, October). [郑顺宏《松骨峰为证：谁是最可爱的人》，载《党员文摘》
 2020年10月，第7-9页。]
- Zhonghua zixun zaixian 中华咨讯在线. (2021). 《中国医生：还原真实抗疫故事，小人物
 心中大爱无疆，震撼又感动》<http://www.edulxw.com/yule/186159.html>
- Zhongguo Leifengwang 中国雷锋网. (2020a). 《习近平致敬的战“疫”英雄 | 白衣执甲逆行风》
<http://www.chinaleifeng.com/content/2020/03/23/6881713.html>
- Zhongguo Leifengwang 中国雷锋网. (2020b). 《习近平致敬的战“疫”英雄 | 抗疫一线铸警魂》
<http://www.chinaleifeng.com/content/2020/h03/26/6909668.html>.
- Zhongguo Leifengwang 中国雷锋网. (2020c). 《习近平致敬的战“疫”英雄 | 微光成炬照征程》
<http://www.chinaleifeng.com/content/2020/03/30/6962660.html>
- Zhongguo Shehui Kexueyuan Yuyan Yanjiusuo Cidian Bianjishi. (2020). *Xiandai hanyu cidian (Di qi ban)*. Shangwu yinshuguan. [中国社会科学院语言研究所词典编辑室
 《现代汉语词典（第7版）》，北京：商务印书馆，2020年。]
- Zhonghua renmin gongheguo zhongyang renmin zhengfu 中华人民共和国中央人民政府.
 (2020). 《中国民众对政府应对疫情举措满意度最高》
http://www.gov.cn/xinwen/2020-10/12/content_5550453.htm